

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 7 JANUARI 1948

No. 1600

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.
Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Econo-
mie, 14, Universiteitsstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5 Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar,
voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese
gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnementen
kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	3
Sommaires, summaries	3
Hoe anno door Mr K. P. van der Mandele	4
Sluitende begroting - sluitende betalingsbalans door Prof. Dr. Ir J. Goudriaan	6
Structuurveranderingen in onze welvaartsbronnen door Prof. Dr G. M. Verrijn Stuart	8
Getoetst door J. Hasper	11
Aantekening: Geldsanering en economisch herstel in de Sovjet-Unie	14
Internationale notities: Het Amerikaanse prijspeil	15
De betekenis van de Britse steenkooluitvoer	15
Geld- en kapitaalmarkt	15
Statistieken: Bankstaten	16
• Overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen	17
• Overzicht der laatste vier verkorte balansen van De Neder- landse Bank	18

DEZER DAGEN

1600: eerste nummer van de drie en dertigste jaargang. Logische geesten vermogen niet hier iets bijzonders in te zien. Speelser naturen kunnen deze gebeurtenis niet opwerken tot de belangrijkheid van de slag bij Nieuwpoort. Wel is ook de „E.-S.B.” kort geleden de zuidergrens overgetrokken, doch met de gedachte aan welslagen zonder slag te leveren. Volkomen in de Benelux-gedachte, maar zonder de ongewone drukte aan de grenskantoren, die de eerste concretisering van die gedachte, het invoeren der douane-unie per 1 Januari, voorafging.

Een gewoon nummer dus, echter met één bijzonderheid. Wij verwelkomen als directeur van het Nederlandsch Economisch Instituut en lid der Commissie van Redactie Prof. Ch. Glasz, als plaatsvervuller voor Prof. H. M. H. A. van der Valk, die wij aan internationaal werk moesten afstaan. „Plus ça change, plus ça reste la même chose”. De E.-S.B.” blijft ook deze jaargang redactioneel onpersoonlijk, een blad, dat moet bestaan uit geargumenteerde discussie.

Koning Carol van Roemenië werd tweemaal gewoon burger; zijn zoon Michaël volgt hem thans op „Kingship acts therefore, broadly speaking, as a force on the side of the status quo”, stelt Bertrand Russell in zijn helder werk „Power”. De Roemeense Regering deelt kennelijk zijn inzichten niet, zij leest: „status quo ante”. De status quo van de Balkan is hiermede bezegeld.

Status quo ante en status quo, wanneer die beiden gelijk lijken, loopt het leven gewoon. Zo heeft waarschijnlijk ook de Britse Regering gedacht, die de nationalisatie van het transportwezen met zo weinig mogelijk ophef voltrok, zoals zij ook de arbeidsdwang op de zachtmoedigste wijze aankondigde. In één opzicht echter was er in Engeland een begin van „business as usual”: de export van steenkool is, voorlopig bescheiden, hervat.

Te bescheiden vond President Truman de Republikeinse anti-inflatielwet, gebaseerd op „business first, as usual”; nu echter het volledig servies onder de Republikeinse voorzitterskamer was gebleven, accepteerde hij onder protest een gewoon kopje. Dat weigerde de Franse Regering; zij kwam met een nieuw wetsontwerp.

Hoe rustig blijft ons Vaderland. De laatste fase van de monetaire deblokkering is ingegaan, de leek voelt meer dan hij begrijpen kan, dat de status quo ante niet wordt hersteld. Een commissie voor de bestudering van het groentevraagstuk is gevormd; dat is gewoon status quo ante. Aanbestedingen van nieuwe woningen worden gekoppeld aan gereedkomen der nieuwbouw. Gequalificeerde statica. Ook voor de Indonesische kwestie, wat betreft de Veiligheidsraad, zou eindelijk voor de werkelijke ontwikkeling dit-niet meer het gewone beeld zijn. Reeds is het Indische nieuws ongewoon. De Minister-President heeft zijn vertrouwen uitgesproken, dat de Republiek de redelijkheid van het Nederlandse standpunt zou inzien. Zo maar gewoon?

HAV BANK - SCHIEDAM
PERSONEEL-VERZEKERING

Behandeling van alle
 bankzaken

* *

Bezorging van alle
 assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
 DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
 toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
 Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
 BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

GROOTHANDEL

Weekblad voor de internationale handel

★ HEEFT U AL EENS
 EEN PROEFNUMMER
 AANGEVRAAGD ?

H. A. M. ROELANTS - SCHIEDAM

GEMEENSCHAPPELIJK INSTITUUT v. TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE

met medewerking der R.K. Universiteit en de Kath. Econ. Hogeschool
 Nijmegen, Berg en Dalscheweg 97 - Heerlen, Stationsstraat 59
 Tilburg, Wilhelminapark 25 - Eindhoven, Dommelhoeftstraat 8

Arbeidsanalyse - Personeelsselectie

NEDERLANDSCHE BEDRIJFSBANK N.V.

KEIZERSGRACHT 706, AMSTERDAM

TELEF. 35634, 35173, 33454.

KAPITAALVERSCHAFFING AAN
 NEDERLANDSCHE BEDRIJVEN

RAADGEVENDE FUNCTIE BIJ BEDRIJFS-
 FINANCIERING

N.V. KONINKLIJKE
 NEDERLANDSCHE
 ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
 zoutzuur, (alle kwaliteiten)
 vloeibaar chloor
 chloorbleekloog
 natronloog, caustic soda.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Mr K. P. van der Mandele, *Hoc anno*.

Het jaar 1948 wordt een jaar van historische betekenis voor Rotterdam, voor Nederland, Europa, de gehele wereld. De vele problemen van staatkundig, economisch en sociaal herstel zullen het uiterste aan krachtsinspanning vragen, temeer omdat ze zich opgestapeld hebben en ten nauwste met elkaar verbonden zijn. Op internationaal gebied zal „integratie in groter geheel” de grondgedachte zijn; dit geldt zowel de toekomstige taak der Benelux in de West-Europese economie als Nederland's positie in Zuid-Oost-Azië. Voor Nederland's economisch herstel zullen meer in het bijzonder de volgende richtlijnen gelden: 1. opvoering der arbeidsproductiviteit over de gehele lijn tot een overtreffende trap; 2. scherp uitgezette organiserende van zichtbare en onzichtbare export; 3. snelle en doelmatige opleiding voor hoofd- en handenarbeid; 4. intensivering van de research op brede schaal; 5. invoering, waar nodig en mogelijk, van een twee- of drieploegenstelsel.

Prof. Dr Ir J. Goudriaan, *Sluitende begroting — sluitende betalingsbalans*.

Nederland verkeert in een toestand van „geleide inflatie”. Om de overgang naar een meer normale toestand met het kleinste risico uit te voeren, verdient de volgende gedragslijn aanbeveling. Men make voor elk begrotingsjaar een zo laag mogelijke taxatie der beschikbare buitenlandse credieten en vermeerderde deze met de maximaal geoorloofd te achten goudafgifte. Het aldus bepaalde bedrag zij het volstreckte maximum van het ongedekte begrotingstekort van dat jaar. Bij votering van een groter ongedekt tekort dan overeenkomt met het bedoelde invoersaldo komt men in moeilijkheden.

Met de regulatie van het ongedekte begrotingstekort heeft men de sterkst werkende hefboom in handen om de betalingsbalans tot sluitendheid te dwingen in het tempo, dat men zelf verkiest.

Prof. Dr G. M. Verrijn Stuart, *Structuurveranderingen in onze welvaartsbronnen*.

Een nabeschuiving van de debatten naar aanleiding van de praeadviezen, uitgebracht voor de algemene vergadering van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, op 13 December 1947 te Utrecht gehouden. Dit artikel beperkt zich tot het praeadvies van Dr H. J. Frietema, waarin de positie van de Nederlandse agrarische productie wordt uiteengezet. Dr Frietema wijst in zijn studie op de vele structuurveranderingen (wegvallen van het Duitse achterland, toenemende landbouwproductie in Engeland, gekoppeld aan imperiale preferenties, verplaatsing van het centrum der wereldvraag naar agrarische producten e.d.), welke de positie van onze landbouw ongunstig hebben beïnvloed. Weliswaar zijn er enkele lichtpunten, maar de vooruitzichten zijn in het algemeen bepaald ongunstig.

J. Hasper, „Getoetst”.

Het van het advies der Commissie-Oud afwijkende wetsontwerp „Noodvoorziening gemeentefinanciën” wordt aan de praktijk getoetst. Daartoe worden de mutaties in de Rotterdamse gemeentebegroting voor 1948 nagegaan. De gemeentelijke tekorten zullen in 1948 in naam verdwijnen, maar de sluitpost, de bijzondere uitkering uit het Gemeentefonds, is ontoereikend. Niettemin zal worden geëist, dat de gemeenten zich zelfstandig zullen tonen, anders zal de Wet Noodlijdende Gemeenten worden toegepast. Deze is echter niet te hanteren. Het is beter, ze verklaren, dat de omstandigheden herstel van de financiële zelfstandigheid nog niet toelaten dan een resultaat te verwachten, dat met dit wetsontwerp niet te bereiken is.

SOMMAIRES.

Mr K. P. van der Mandele, *Notre tâche en 1948*.

La tâche dévolue aux Pays-Bas en 1948 se présente sous un aspect national et international. A l'intérieur, le pays doit accélérer le processus du redressement économique. Du point de vue international, l'Allemagne et l'Indonésie forment les problèmes principaux, tous les deux sont à résoudre en coopération étroite avec les voisins de la Hollande en Europe et en Asie.

Professeur J. Goudriaan, *Equilibre budgétaire — équilibre de la balance des paiements*.

Chaque année budgétaire, le Gouvernement doit se livrer à une estimation quant au minimum des crédits étrangers disponibles et ajouter à cette somme la valeur en or qui peut être exportée sans danger. Ce total doit être considéré comme la limite extrême du déficit budgétaire de l'année en question. Sous ce rapport le déficit budgétaire constitue un frein à toute rupture dans la balance des paiements.

Professeur G. M. Verrijn Stuart, *Changements de structure dans l'économie des Pays-Bas*.

L'auteur donne un compte rendu des travaux de l'assemblée annuelle tenue par la Société Néerlandaise d'Economie et de Statistique, à Utrecht, le 13 décembre 1947. Les changements de structure de l'agriculture néerlandaise forment le sujet de cet article. Un deuxième article sera consacré aux modifications similaires apportées à l'industrie hollandaise.

J. Hasper, *La preuve*.

L'auteur se sert du budget communal rotterdamois de 1948, pour apprécier le projet de loi sur les finances communales, déposé, récemment, par le Gouvernement. Il en conclut que les propositions gouvernementales semblent insuffisantes.

SUMMARIES.

Mr K. P. van der Mandele, *Our task in 1948*.

The task of the Netherlands in 1948 has national as well as international aspects. At home the country has to speed up the process of economic recovery. Internationally the main problems are Germany and Indonesia, both to be solved in close cooperation with Holland's neighbours in Europe and Asia.

Professor J. Goudriaan, *Budget equilibrium — balance of payments equilibrium*.

Every budget year the Government has to make a minimum estimate of foreign credits available and to add to this sum the amount of gold which may be exported without danger. The result is to be seen as the absolute limit for that year's budget deficit. In this way the budget deficit may serve as a lever for closing any gap in the balance of payments.

Professor G. M. Verrijn Stuart, *Structural changes in the economic position of the Netherlands*.

The writer gives a survey of the proceedings of the annual meeting of the Dutch Economic and Statistical Society, held at Utrecht on the 13th December, 1947. Structural changes in Dutch agriculture are the subject of this article. A second article will deal with changes of the same kind in Holland's industrial position.

J. Hasper, *Proving the sum*.

The writer uses the Rotterdam municipal budget for 1948 as a test-case for the Bill on municipal finances, recently introduced by the Government. The conclusion is that the Government's proposals seem to be unsatisfactory.

HOC ANNO.

Het jaar, dat voor ons ligt, is een historisch jaar. Het herinnert aan de Vrede van Munster, welke de zelfstandigheid van Nederland bevestigde; het herinnert aan de grondwet van 1848, die de fundatie van het democratisch Nederland vormde, het herinnert aan de troonsbestijging, vijftig jaar later, van onze Koningin, wier taak het zou zijn om te regeren in een tijdperk voor de helft alléén maar van opgang en bloei, voor de andere helft toch eigenlijk alléén maar van storm en strijd.

En het ziet er naar uit, dat dit jaar zal worden en zal moeten worden óók een *historisch jaar*, maar nu voor de toekomst. Allereerst staatkundig: het nieuwe Koninkrijk staat geboren te worden; het nieuwe Europa staat geboren te worden en men mag wel zeggen, een nieuwe wereld staat geboren te worden. Dan economisch: welke ongelooftelijke „hergroepering” staat er te wachten, ja, is er eigenlijk al in alle hoeken van de wereld en op alle terreinen en gebieden. Tenslotte sociaal: de grote scheiding, die zich heeft aangekondigd tussen de christelijk-democratische sociaal ingestelde levensopvatting en de autoritaire streng marxistische begrippenleer.

Alles bij elkaar een jaar van herinnering aan een groot verleden en, naar wij hopen, een jaar van aanvang van een grote toekomst.

* *

De vraag, die wij ons *hier* stellen is: hoe zal de *economie* zich ontwikkelen en dan, als nummer één, hoe zal zij zich kunnen en moeten ontwikkelen in *Nederland*? De vraag stellen: wat hebben wij op economisch gebied verloren en waarom, wat kan ervan herwonnen worden en wat niet, is wat kan en moet gedaan worden om de weggevallen welvaartsbronnen te vervangen?

Wat hebben wij verloren, of liever, wat dreigen wij te gaan verliezen? Allereerst is er groot gevaar voor onze stapelmarkten en onze transitohandel. Die handel en die markten zijn sedert eeuwen voor ons land geweest een bron van grote voorspoed. Niet alleen voor de handel zelf, maar ook voor de scheepvaart en de havens, voor cargadoors en stuwadoors, voor vemen en schipperij, voor assuradeuren en bankiers.

Al deze takken worden de een na de ander door verschillende oorzaken afgesneden. Tabak in Indonesië wordt veel minder aangeplant en wordt, voor het deel dat bij Amerika in trek is, ineens daarheen verscheept; theeplantages en ook kina hebben hevig geleden, het zal de vraag zijn, hoeveel hierheen zal kunnen worden vervoerd. De graanmarkt is volkomen doodgedrukt door de omstandigheden en katoen en wol en vruchten krijgen geen kans meer door de deviezennood. Want daarin ligt wel het grootste gevaar. Zeker, erg belangrijk is ook de ineenstorting van Duitsland; het kan geen tabak meer kopen en geen graan en geen vruchten en aan die markten wordt daardoor een stuk van hun basis ontnomen, maar *de doodsteek* krijgen de handel en de stapel door het gebrek aan deviezen. Aan de directie van onze centrale bankinstelling mag men hiervan geen verwijt maken; zij geeft in incidentele gevallen de medewerking, die zij kan geven, maar zij kan niet verder springen dan de polsstok toestaat en dat is maar weinig. En zo glijdt de ene markt na de andere weg en daardoor schrompelt de ene tak van handel na de andere ineen. Zo gaan de zuidvruchten naar Antwerpen — de Belgen hebben meer dollars dan wij. — het graan direct naar Skandinavië, de wol naar Engeland en de rubber óók, het katoen misschien straks naar elders.

Een ontstellend beeld, vooral omdat er zo weinig aan te veranderen lijkt. „Hard currency” is ervoor nodig en in ruime mate en het is niet denkbaar, dat *hiervoor* uit het Marshall-plan zal kunnen worden geput. En uit de eigen dollarvoorraad? Er is zoveel nodig voor voedsel en kolen, voor industrialisatie en scheepvaart, zodat er

niets over schijnt te kunnen blijven. En toch vormen handel en markten zulk een machtig gedeelte van 's lands welvaren. Wij zullen tot een verdeling van de deviezenvoorraad moeten komen in die zin, dat Handel zijn deel krijgt naast Scheepvaart en Nijverheid.

De Scheepvaart: schepen zijn, althans ten dele, een deviezenbrengend element van de allereerste orde. Zij hebben natuurlijk nog te varen voor de Regering tegen Guldenvrachten, zij hebben eveneens voor binnenlandse en buitenlandse verladers te varen tegen noteringen in guldens of „zachte munt”, maar veelal kunnen toch dollarvrachten of passageprijzen worden gemaakt, die een aanzienlijke versterking van de voorraad „harde munt” betekenen. Het is dus van belang, dat, nu de vrachten nog zeer rendabel zijn, en de aanwinst van de vloot door aanbouw zéér traineert, „ready tonnage” gekocht wordt, waar zulks even mogelijk is. Een deel en geen gering deel van de eventuele Marshall-pot zal hierin zeker gestoken moeten worden. De reders willen niets liever en durven het aan.

En dan de Industrie — zij staat dit jaar voor héél grote problemen. Zij heeft de bestaande productie op te voeren en uit te breiden; onlangs werd het „export-target” — gemiddeld genomen exclusief kolen en diamant. — geschat op méér dan twee honderd percent van de 1938-export¹⁾. Maar zij heeft waarschijnlijk méér te doen. Een deel van de „ontmantelde” Duitse industrie zal, zoals te verwachten is, ter beschikking van Nederland worden gesteld en het zal onze taak zijn, dat deel op te vangen en in industriële capaciteit om te zetten, een industriële capaciteit, die tot export-capaciteit kan en moet leiden. Het zal moeilijk, nauwelijks mogelijk zijn takken van nijverheid in zijn geheel zo maar over te planten en het zal veeleer gezocht moeten worden in uitbreiding en versterking van de bestaande goed gefundeerde fabrieken.

Maar ook al blijft het alleen maar bij uitbreiding: hiervoor zijn bedrijfsleiders nodig, ingenieurs, M.T.S.-ers en technische arbeiders. Aan allen is gebrek, vooral aan de laatsten en het schijnt een gebiedende eis, dat in dit jaar aan het ambachtsonderwijs een nieuwe krachtige duw wordt gegeven. Immers, iedere nieuw-geschoolde, technisch goed onderlegde werkmans is een deviezenbron voor het land.

En om die deviezenbronnen gaat het, dat weten wij nu langzamerhand allen wel. Maar het zij toch nog eens gezegd: Wij behoeven niet zó diep in armoede gedompeld te worden als men vrees, mits aan *deze* voorwaarden wordt voldaan: 1°. een krampachtige inspanning van allen om de arbeidsproductiviteit van hand en hoofd over de hele lijn tot overtreffende trap op te voeren; 2°. een scherpuitgezette organiserings van de zichtbare en onzichtbare export; 3°. een snelle, en doelmatige opleiding voor de hoofd- en handarbeid; 4°. een intensivering van de research op brede schaal; 5°. een invoering, waar nodig en mogelijk, van een twee- of drieploegenstelsel.

Al deze dingen gelden óók — mutatis mutandis — voor een tak van ons volksbestaan, die wij nog niet noemden: landbouw, in de ruimste zin genomen, en het daarmee samenhangende vraagstuk van de voedselvoorziening. Wij kunnen niet langer doorgaan met graan en voedergraan te importeren tegen crediet, zij het ook op Marshallvoorwaarden; wij kunnen óók niet doorgaan met ons voedsel, consumptiegoederen, in te voeren tegen uitvoer van kapitaalgoederen — granen te betalen met schepen — maar wij zullen onze eigen landbouwbedrijven moeten opvoeren en vooral verbeteren en dan zal óf de verminderde graanimport met onze eigen export moeten worden gecompenseerd, óf onverbiddelijk de buikriem moeten worden aangehaald.

* *

¹⁾ G. A. Kohnstamm: Praeadvies Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde en de Statistiek 1947.

Stuurlieden van formaat zullen op de brug moeten staan om dit allemaal voor Nederland in het komende jaar te bereiken en om deze grootse gang te geven aan het Nederlandse schip van staat.

Maar Nederland staat niet alléén in de wereld. Het is een deel van *Europa* en voor Europa en voor de Europese economie is nu — nieuwjaar 1948 bij het slaan van de klok — het ogenblik aangebroken voor beslissingen van de allergrootste omvang, die de historie zullen bepalen.

Het is alsof een grote sterke hand het mes gegrepen heeft en forse sneden heeft gegeven door de kaart van het oude werelddeel. Eerst de grote „caesuur” Oost-West. Oost-Europa zal voorlopig van het Westen gescheiden blijven en het zal voorshands zijn eigen economie ontwikkelen in nauw contact met het oude Tsarenrijk.

Dan volgen — het is nu wel duidelijk — de sneden door het Westen, tripartite: de economische bundeling van Frankrijk en de Saar met Italië, die, met Oostenrijk, de speciale steun van Amerika zullen ontvangen; vervolgens de bond van Skandinavische landen; en tenslotte het Britse deel van Bizonia, dat met Benelux speciaal in de Engelse sfeer en het sterlinggebied zal komen te liggen.

Het is dat laatste deel, dat ons in het bijzonder interesseert. Wij hebben er, in onze gedachten en fantasie, verschillende fasen van doorleefd. Een Rijn- en Roerdistrict — want daar gaat het voornamelijk om — gecontroleerd door de vier grote machten; dan door de drie, door de twee, met of zonder medezeggenschap van anderen; het kolendistrict al of niet in Duitse eigendom verblijvend, gesocialiseerd of niet, het hele gebied — economisch — gebracht hetzij onder een Rhine-Ruhr-Authority of in een Rhine-Ruhr-Corporation. Het zag er naar uit, dat het die laatste kant op zou gaan, maar één ding bleek wel duidelijk, namelijk dat tenslotte de Britten in de zaken van de Roer aan het roer willen blijven, en nu schijnt de ontwikkeling te gaan in de richting vroeger door ons al aangeduid: Engeland zal — met volle instemming van Amerika — de gehele ijzer en staalindustrie van West-Duitsland tot zich trekken en de export ervan voor jarenlang monopoliseren en regelen, vele industrieën overbrengend, andere beherend en beheersend, alles geïncorporeerd in bijzonder daarvoor in het leven te roepen lichamen. Maar deze ontwikkeling zal niet bij de Roer alleen blijven staan: zij zal kunnen leiden tot de integratie van de hele ijzer- en staalindustrie van West-Duitsland met die van Benelux en van Engeland; zij zal leiden tot wat wij vroeger wel eens de „überstaatliche Verflechtung” noemden.

En waar blijft, zult gij vragen, bij deze ontwikkeling dan Nederland, of Benelux? Naast de stukken industrie, die naar Engeland zullen overgaan, blijven er over, die ter beschikking zullen komen van de Benelux-landen, en het is juist met de producten van die bijzondere fabrieken, dat zij zullen kunnen exporteren, niet alleen naar de sterlinglanden, maar ook naar het Rijk van Koning Dollar. En dan daarnaast zullen zij, dat bleek al, deel kunnen hebben in de samenvlechting — boven de staten uit — van de grote industrie, een samenvlechting, die zich niet behoeft te bepalen tot de Engelse-Westeuropese staalgemeenschap, maar die ook banden kan leggen met Amerikaans-West-Europa, als wij het eens zo willen noemen, met Noord-Europa en misschien ook met Zwitserland, als dit land zijn „splendid-isolation” op zal willen geven. De mogelijkheden en de taken voor Nederland in dit geheel tekenen zich duidelijk af. Eén daarvan is al — één Januari — ter hand genomen: de inwerkingstelling van de tolunie der lage landen.

* *

Voor onze taak in de wereld zijn de grenzen nog maar vaag getrokken. Wel heeft de hand, die Europa deelde, óók een snede gegeven over de wereldkaart. Zij loopt

van de Koerillen dwars over China, noordelijk van Iran en Irak en van Turkije naar de Bosporus, een lijn, die altijd min of meer beweeglijk zal blijken te zijn. maar die in het komende jaar toch een zekere stabilisatie zal moeten vinden.

In één van de gebieden ten Zuiden van die lijn, Zuid-Oost-Azië, zijn wij ten volle geïnteresseerd op een wijze, die in dit jaar zijn oplossing moet vinden en wel een oplossing, die niet alleen maar is naar onze smaak en naar onze opvatting, maar die passen moet in het wereldgeheel.

En nu zijn de omstandigheden zó, dat wij ook in die hoek liggen in een gebied, dat Engeland — wederom met Amerika's instemming, althans toestemming — vanuit het bastion Singapore beheersen zal; zodat wij ook hier economisch en monetair ingeschakeld worden in de „sterling area”. „Politiek”, wordt wel gezegd, „is begrip en zin voor het mogelijke” en het kan géén zin hebben om alsmar op-en-neer te vliegen naar de Oost en te proberen daar een stevige solo-partij te blazen, als integratie in een groter geheel nu eenmaal in de lijn der dingen ligt.

Ook dat deel van Azië zal in de komende maanden zijn rustpunt moeten vinden, evenals India en Arabië, de Levant en Noord-Afrika. Het is duidelijk, waarom die rust gewenst wordt. Er komen uit de zuidelijke sector die talrijke producten van de aarde en de aardbodem, welke onontbeerlijk zijn, zodat — economisch gesproken — stabilisering op korte termijn van deze gebieden een dwingende eis is. Aan de vervulling van die eis zullen wij ons deel hebben bij te dragen, en wel in dit jaar.

* *

Wij spraken over ons land, over Europa, over de wereld; wij zwegen nog over onze stad. Twee en een half jaar zijn verlopen sedert de bevrijding; twee en een half jaar scheiden ons nog van de zomer van 1950, het jaar, waarin wij ons voorgesteld hebben om na vijf jaar zwoegens een zeker herstel te hebben bereikt. Wij zijn dus halfweg en mogen ons zelf afvragen, hoever wij het hebben gebracht en waarheen de weg leidt: het opmaken dus van een interim-balans en het uitzetten van de koers, die te volgen zal zijn. Wij zijn niet geïnstrumenteerd als een nieuw mailschip met radar en echo-lood en radiopeiling om gemakkelijk en zeker de richting te vinden in de winterse mist en duisternis, die ons omringen. En toch, ons doel is er één waarop wij kaarsrecht kunnen afstevnen: het weder in gereedheid brengen van het zwaargehavene instrument dat stad en haven heet. Ik behoef niet voor U op te sommen, wat er gebeuren moet; ik behoef óók niet voor U op te sommen alle moeilijkheden, die in de weg liggen: materiaal, kapitaal en arbeid. Het is geen gaan op de weg naar herstel, maar *kruipen* en wij weten, dat wij gedurende dat tergend langzaam kruipen scheuren oplopen en schrammen en wonden in ons economisch bestaan. Het zij zó, als we ons maar helemaal aan de taak en het doel hebben gegeven.

* *

Immers — stad en land, wereld en werelddelen, zij zullen in de komende tijd honderd percent, en méér, van onze krachten vragen. Het is nu eenmaal zo, dat alle vraagstukken zich opgestapeld hebben en dat alle onverwijd om een beslissing vragen: een sluitende economie voor het eigen land, een stijgende economie voor stad en haven, een goede regeling van de economie in het Westen van Europa in de hoop en de verwachting, dat ergens de economieën van Oost en West elkander zullen ontmoeten. En dan tenslotte het tot rust en welvaart brengen van al die gebieden in het verre Oosten, die, door de schokken van oorlogs- en na-oorlogstijd uit het evenwicht geraakt, in ellende dreigen onder te gaan.

Dit alles: hoc anno.

Rotterdam.

K. P. VAN DER MANDELE.

SLUITENDE BEGROTING — SLUITENDE BETALINGSBALANS.

In een gesloten ruilhuishouding met constante lonen, prijzen en crediteuren—debiteurenposten is het nationale inkomen gelijk aan het nationale product.

Het doet er niet toe van welke definitie men uitgaat voor elk der beide grootheden, mits men er maar voor zorgt, dat elke term uit de reeks der inkomens ook en tot hetzelfde bedrag voorkomt in de reeks der prestaties en omgekeerd; beide reeksen zijn dan opgebouwd uit een gelijk en eindig aantal termen, die telkens twee aan twee gelijk zijn; dus zijn ook de beide totalen aan elkaar gelijk.

De wederkerige *gelijkheid* der termen is, indien beide aanwezig zijn, direct gegeven door de drie in het begin genoemde voorwaarden; hun wederkerige *aan- of afwezigheid* moet door een aantal doelmatige afspraken zijn verzekerd. Prestaties zonder inkomen ziet men alleen in de altruïstische sfeer; inkomens zonder prestatie vindt men in de sfeer der liefdadigheid en bij de rentebetaling op consumptief crediet, opgenomen door Overheid of particulieren; eerstgenoemde termen late men weg uit de telling der prestaties; laatstgenoemde, betrekking hebbende op de zgn. overgedragen inkomens, late men weg uit de telling der inkomens.

Wij willen in dit artikel niet verder in gaan op enkele omstrede vraagpunten, welke nog op dit terrein liggen; zij zijn in het macro-economisch geheel van relatief geringe betekenis; hun beslechting kan van geval tot geval het beste geschieden in verband met het doel, dat men bij de berekening van nationaal inkomen en nationaal product voor ogen heeft. Het is voor ons op het ogenblik voldoende, indien men, met inachtneming van het zo juist gestelde, de volstreekte geldigheid erkent van de gelijkheid:

Nationaal inkomen = Nationaal product,
voor de gesloten huishouding met constante lonen, prijzen en crediteurenposten.

Wij voeren nu als vierde voorwaarde in, dat de verbruiks-, bedrijfs- en overheidshuishoudingen het inkomen, dat zij gedurende een bepaald tijdvak ontvangen in een tijdvak van gelijke duur ook als actieve koopkrachtige vraag in de markt brengen, voor aanschaffing van verbruiks- of kapitaalgoederen of diensten.

De tweeledige gelijkheid groeit dan uit tot een driedelige:

Nationaal inkomen = Totale actieve vraag = Nationaal product.

De beide laatste leden vormen het van ouds bekende theorema van Say: „les produits s'achètent avec les produits”, maar nu geformuleerd onder de beperkende voorwaarden, die het een volstreekte geldigheid verlenen.

Men kan een ogenblik de indruk krijgen, dat de driedelige gelijkheid alleen maar geldt voor een volstrekt stationnaire huishouding met constante beroepsbevolking en productiviteit en constant blijvende voorraden. Maar deze beperking is niet noodzakelijk. De toeneming van bevolking en productiviteit verloopt onder normale omstandigheden langzaam en geleidelijk met een klein en vrijwel constant accres van 1 tot 3 pCt per jaar. Ook zelfs bij een ontwikkeling met horten en stoten als de tegenwoordige blijft de identiteit van nationaal inkomen en nationaal product bestaan. Het is alleen aannemelijk, dat het tijdvak, waarover de actieve vraag zich doet gelden, steeds iets later ligt dan dat waarin het corresponderend inkomen en product is ontstaan, dat dus de voorraden en daarmee de crediteurenposten een zeker accres vertonen. Maar dit alles moet steeds een klein differentieel bedrag zijn t.o. van de initiale waarde, zodat de driedelige gelijkheid met zeer grote benadering blijft gelden.

De betekenis van deze gelijkheid is fundamenteel voor het inzicht in het werkloosheidsverschijnsel. Zij

leert ons, dat verlaging van lonen, prijsval van grondstoffen, beperking van crediet en oplotting van geld de werkloosheid doen stijgen en zij geeft ons de formule in de hand om de quantitative invloed van elk dezer verschijnselen op de werkloosheid nauwkeurig te bepalen. Over dit alles heb ik in de rampzalige periode der aanpassingspolitiek herhaalde malen geschreven¹⁾. Maar het is nu niet actueel. Het economisch leven verkeert nu, niet alleen in Nederland, maar vrijwel in alle staten van de wereld, in de diametraal tegenovergestelde fase: geen deflatie, maar inflatie is het wat de klok slaat.

Hoe werkt inflatie binnen een gesloten ruilhuishouding op de driedelige gelijkheid? Geld- of credietinflatie betekent altijd, dat één of meer huishoudingen een inkomen krijgen zonder gelijktijdige prestatie, zonder stationnair verband met prestaties uit het verleden en zonder dat dit inkomen wordt overgedragen uit huishoudingen, die het wél op grond van prestatie hebben verworven. De crediteuren—debiteurenpost stijgt gedurende het beschouwde tijdvak met het bedrag van het door inflatie verkregen inkomen; de reeks der inkomens evenzo; de reeks der prestaties blijft constant. De driedelige gelijkheid luidt dus voor een tijdvak met inflatie:

Nationaal inkomen = Totale actieve vraag = Nationaal product plus inflatiequote.

Tot 1933 was van de inflatie slechts één hoofdvorm bekend, die wij nu, ter onderscheiding van de later uitgevonden vormen, als *vrije inflatie* zullen typeren. De vrije inflatie is zo oud als de economische geschiedenis der ruilhuishouding; zij komt voor bij de Grieken en Romeinen, en ontbreekt niet tijdens de Middeleeuwen; de 17e, 18e en 19e eeuw geven grandioze voorbeelden, maar alles zinkt in het niet bij de Duitse inflatie van 1918 tot 1923, welke er in slaagde in dit korte tijdsbestek de koopkracht van het ruilmiddel te herleiden tot één biljoenste d.w.z. $1 : 10^{12}$ van zijn oorspronkelijke waarde.

De techniek van de vrije inflatie en van hare onderdrukking is eenvoudig; men kan haar aan de hand van bovenstaande vergelijking gemakkelijk doorzien. De door inflatie verkregen additionele inkomensquote schept een additionele vraag waar geen productie tegenover staat; de voorraden worden uitgeput, de prijzen stijgen, de productie wordt aangezet tot het technisch bereikbare maximum, de werkloosheid nadert tot nul, de winsten en schijnbare winsten stijgen, het nationale inkomen en de totale actieve vraag nemen dus sterker toe dan alleen door de initiale inflatiequote; zolang men de inflatie gaande houdt blijft de totale actieve vraag steeds groter dan het nationaal product; de welbekende „spiraalbeweging” van lonen en prijzen treedt in werking enz. Het is niet nodig bij dit overbekende verschijnsel langer stil te staan en dit te minder, omdat de vrije inflatie na de Germaanse apotheose van 1923 uit de mode is geraakt, al komt zij hier en daar nog wel voor.

Slechts zij nog opgemerkt, dat het onder alle omstandigheden op elk willekeurig ogenblik mogelijk is de vrije inflatie tot stilstand te brengen. Daartoe is slechts nodig de schepping der additionele inkomensquote achterwege te laten; de driedelige gelijkheid herneemt dan weer haar oorspronkelijke vorm en de ruilhuishouding kan, zolang geen nieuwe storingen optreden, bij het eenmaal bereikte peil van lonen, prijzen en crediteurenposten nagenoeg op volle activiteit blijven doorwerken.

Aan Schacht en wijlen Hitler komt de twijfelachtige eer toe de uitvinder respectievelijk eerste toepasser te zijn geweest van een nieuwe vóór hen geheel onbekende vorm van inflatie. Wij zouden deze, om de voorstanders van geleide economie niet te ontstemmen, niet gaarne met dit woord aanduiden. Toch kan men niet ontkennen,

¹⁾ Zie o.a. mijn artikel in „De Economist” van December 1934 en mijn preadvies voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek van 1937.

dat de door Schacht en Hitler sedert 1933 in Duitsland gevolgde methode een bepaalde vorm van geleide economie vertegenwoordigt, die men het beste nader kan preciseren als *geleide inflatie*. Het karakteristieke van de geleide-inflatie, die tijdens en na de oorlog in tal van Europese Staten werd en wordt toegepast, is, dat zij ogenschijnlijk alle voordelen der vrije inflatie biedt: maximale productie en minimale werkloosheid, zonder de daaraan verbonden nadelen te vertonen, t.w. de cirkelgang van lonen en prijzen. Men legt deze immers vast op een bepaald niveau; voert desnoods naast de stop op lonen en prijzen nog een stop in op winsten, winstuitkeringen en effectenkoersen; het gehele economisch leven blijft dan rustig en toch op volle activiteit. Wat kan men meer verlangen?

Men kan in elk geval verlangen, dat de economische en sociologische consequenties der geleide inflatie duidelijk in het licht worden gesteld.

Bij de vrije zowel als bij de geleide inflatie ontstaat de inflatoire inkomensquote als regel en in hoofdzaak doordat de nationale Overheid meent een bepaald bedrag aan uitgaven te moeten doen en er van afziet dit geheel door belasting en leningen op lange termijn te dekken. In plaats daarvan maakt men, in het onschuldige geval, een overmatig gebruik van kort crediet en in het meer alledaagse, maar ernstiger geval van de bankbiljettenpers. Maar terwijl men bij de vrije inflatie deze inflatoire quote tezamen met de door prestaties verdiende inkomens op de markt loslaat, is men er bij de geleide inflatie op uit een zodanig bedrag aan koopkrachtige vraag uit de markt weg te dringen en weg te houden, dat de overblijvende koopkrachtige vraag toch weer ten naaste bij gelijk is aan het beschikbare nationale product. De geleide inflatie brengt dus onafwijsbaar en voor de gehele duur van haar bestaan niet alleen met zich een stelsel van prijs-, loon- en winstcontrole, maar ook een regeling der hoeveelheden door middel van rantsoenering of „toewijzingen” en van controle op nieuwe vestigingen en uitbreidingen; als logische consequentie drijft het stelsel op de duur naar arbeidsdienstplicht als sluitsteen.

De vrije inflatie streeft met al haar ruwe dynamiek naar een gelijkheid tussen actieve vraag en waarde van het nationale product; heeft men de grondoorzaak van de kwaal verholpen, dan kan deze gelijkheid zonder bruuske overgang in een kort tijdsbestek worden bereikt. De geleide inflatie daarentegen schept door de voortgaande accumulatie der inflatoire quote een steeds groter wordende druk op het gehele complex van overheidsregulaties; de weggedrongen koopkracht van het werkloze geld borrelt naar boven in de zwarte markten; de economische criminaliteit kan onbepert stijgen en zorgt voor een nieuwe prikkelrubriek in de gerantsoeneerde kranten. Een geleidelijke afschaffing van een stelsel van geleide inflatie is nauwelijks denkbaar: de gecumuleerde inactieve koopkracht — voortvloeiende uit de „faux droits”, waarover Rueff zo voortreffelijk heeft geschreven ²⁾ — moet of door geldblokkering, zoals in Nederland, of door abrupte waardeloosverklaring, zoals nu in Rusland, uit de weg worden geruimd. En dan moet men het vaste voornemen hebben en uitvoeren om de vroeger gevolgde weg radicaal te verlaten; anders herhaalt de operatie zich periodiek.

Hoe staat het met de geleide inflatie in een niet-gesloten huishouding?

Bezien wij allereerst de niet-gesloten huishouding *zonder inflatie*, bijv. Nederland in verkeer met niet-Nederland in de jaren vóór 1940.

Wij laten daarbij de speculatieve bewegingen op korte termijn der vagabonderende kapitalen buiten beschouwing, omdat deze bij de prijsvorming op de binnenlandse markt normaliter geen enkele rol spelen. Het duurzaam evenwicht van de betalingsbalans van een crediteurstaat is dan verzekerd volgens de formule:

²⁾ Jacques Rueff: „L'orde Social”, Reueii Sirey, Paris 1945.

Betalingen uit het buitenland = Invoersaldo.

De middelen, over welke men bij de gouden en de zwevende standaard beschikt om dit evenwicht bij verstoring te herstellen, zijn te overbekend, dan dat wij er hier over behoeven uit te weiden.

Neem nu verder voorlopig aan, dat op de binnenlandse markt de vier in het begin genoemde voorwaarden gelden, zodat:

Nationaal inkomen uit binnenlandse productie = Totale actieve vraag = Nationaal product uit binnenlandse productie.

Tellen wij de overeenkomstige leden van beide vergelijkingen bij elkaar op, dan vinden wij dat nog steeds geldt het theorema van Say:

Totaal nationaal inkomen inclusief betalingen uit het buitenland = Totale actieve vraag = Nationaal product plus invoersaldo.

Het economisch organisme verkeert in dezelfde, semi-stationnaire toestand, die wij boven voor de gesloten huishouding meer uitvoerig hebben geschetst.

Voer nu in de *geleide inflatie*; prijzen en lonen blijven dus constant, maar het nationaal inkomen neemt toe met de inflatiequote, terwijl het beschikbare product hetzelfde blijft. Wij vinden dan voor de niet gesloten huishouding met inflatie dezelfde vergelijking als boven voor de gesloten huishouding met inflatie werd gegeven, n.l.:

Nationaal inkomen (incl. betalingen buitenland, incl. inflatiequote) = Totale actieve vraag = Nationaal product (incl. invoersaldo) plus inflatiequote.

En alle calamiteiten der geleide inflatie doen zich voor de niet gesloten nationale ruilhuishouding op dezelfde wijze gelden als voor de gesloten huishouding.

Maar voer nu in een additionele importquote, betaald met afgifte van goud of uit buitenlands crediet³⁾; de totale actieve vraag ondergaat dan geen verandering, maar de beschikbare hoeveelheid goederen op de binnenlandse markt neemt toe met het bedrag dezer additionele importquote.

Is de aldus geïmporteerde hoeveelheid goederen in waarde juist gelijk aan de inflatiequote, dan is opnieuw aan het theorema van Say voldaan; de gevreesde accumulatie van koopkracht blijft achterwege; er is nog wel een initiale inflatie, maar deze wordt teniet gedaan door de extra aanvoer van goederen. Wij noemen dit een toestand van *geleide crypto-inflatie*: de totale geldcirculatie blijft hierbij constant, afgezien van het gemotiveerde differentie accres in verband met de toeneming van de bevolking en van de productiviteit; op het ogenblik evenwel, dat de goederenimport, door welke oorzaak ook, bij de inflatiequote ten achter blijft, vervalt men meteen in de geleide inflatie zonder meer.

De geleide crypto-inflatie mag men voor de overgangstoestand, waarin Nederland verkeert en in elk geval verkeerd heeft, niet veroordelen. Maar zij moet met veel bekwaamheid en helder inzicht worden bestuurd, om zonder schokken in een meer normale Nederlandse toestand te kunnen overgaan.

Uit bovenstaand betoog volgt een duidelijke gedragslijn om deze overgang met het kleinste risico uit te voeren.

Men make voor elk begrotingsjaar een zo soliede, dat is zo laag mogelijke taxatie der buitenlandse credieten, waarover men met zekerheid kan beschikken, en vermeerder deze met de maximale goudafgifte, die men geoorloofd acht. Het aldus bepaalde bedrag moet het volstrekte maximum zijn voor het ongedekte tekort op de voor dat jaar geldende begroting van 's lands uitgaven. Of men

³⁾ Teneinde het betoog niet te onderbreken zien wij in de tekst af van een behandeling van de derde mogelijkheid: betaling van de additionele importquote met de opbrengst van geliquideerde buitenlandse beleggingen. Voorzover de binnenlandse eigenaren schadeloos worden gesteld met activa, die als ruilmiddel kunnen fungeren, is het duidelijk, dat deze op zich zelf een semi-inflationistisch karakter dragen.

het overige tekort dekt door vermindering van uitgaven, belastingen of door langlopende leningen is een zaak van nader overleg — maar men dekke het onder alle omstandigheden. Want men dient duidelijk te beseffen, dat bij votering van een groter ongedekt tekort dan overeenkomt met het bovenbedoelde invoersaldo men onvermijdelijk terechtkomt in één van deze twee moeilijkheden.

Of wel een verhoging van het buitenlands crediet boven het genoemde minimum blijft achterwege; in dat geval is het ongedekte tekort inflatie zonder meer, die de zwarte markt en de economische criminaliteit stimuleert, de harde (en dure) korst van dwang in stand houdt en geld creëert, dat vroeg of laat opnieuw „gesaneerd” moet worden, tenzij men te eniger tijd het prijs- en loonniveau omhoog drijft. En wordt onverhoopt het buitenlands crediet wél boven het geraamde minimum verhoogd, dan belemmert het ongedekte begrotingstekort de onmiddellijke aflossing van dit crediet door een verhoogde uitvoer: *de goederen worden opgenomen door het binnenlands verbruik in plaats van beschikbaar te komen voor export.*

Met de regulatie van het ongedekte begrotingstekort heeft men de sterkst werkende hefboom in handen om de betalingsbalans tot sluitendheid te dwingen in het tempo dat men zelf verkiest.

Een ongedekt begrotingstekort van 1,5 milliard (ongeacht of het voorkomt op de gewone begroting of op die voor de kapitaaldienst) vraagt een ongedekte goederen-invoer van 1,5 milliard, omdat het 1,5 milliard gapende koopkracht schept, die bij niet bevrediging slechts onheil aanricht; het tekort maakt in elk geval de export van 1,5 milliard aan goederen onmogelijk.

Een volledig sluitende begroting daarentegen dwingt de betalingsbalans naar het evenwicht. Al zou Nederland dan 500 miljoen goederen cadeau krijgen, dan zullen deze 500 miljoen gulden koopkracht resorberen op de binnenlandse markt en dus 500 miljoen Nederlandse goederen vrij maken voor export, omdat deze goederen in Nederland dan niet meer gekocht en verkocht kunnen worden.

En hoe — zal de lezer vragen — hoe staat het dan met de prijs voor deze exportgoederen?

Mijn antwoord is: dat zal de tijd wel leren. Voorlopig is hier nog geen gevaar. Sprak men nog niet onlangs over „afroming” van exportwinsten? De (in)opportunitet van deze maatregel is hier niet aan de orde, maar het feit, dat men er over spreekt, wijst er in elk geval op, dat er op het oogenblik nog „room” is. De moeilijkheid van nu is iets anders: er zijn geen goederen genoeg om uit te voeren en dit zal zo blijven zo lang men door geleide inflatie schaarste op de Nederlandse markt te voorschijn roept.

Prof. Tinbergen heeft in het nummer van 15 October jl. van dit weekblad min of meer onderstelligenderwijs uitgerekend, dat voor een duurzaam evenwicht in de dollarbalans een prijsverlaging van bijv. 25 pCt noodzakelijk zou zijn. Het heeft weinig zin hierover te discussiëren, zolang hij niet nauwkeurig aangeeft, langs welke weg hij zich deze prijsverlaging denkt. Ik meen te weten, dat hij, onder de tegenwoordige omstandigheden, evenals ik, een overtuigd tegenstander van devaluatie is. Maar het begin van verlaging is in elk geval het tegengaan van verhoging en voor het wegnemen van de nog steeds krachtige opwaartse druk op lonen en prijzen is geen werkdadiger en vlugger middel dan het verminderen van het ongedekte begrotingstekort. Het begin van exportverruiming is het beschikbaar hebben van meer goederen om te exporteren, dus meer productie en minder improductief en luxe verbruik; er is geen beter middel om dit te bereiken dan het definitief en radicaal doorbreken van de inflatiesfeer door terug te keren naar sluitende begrotingen en vermindering van het op zichzelf steriele controle-apparaat van de Overheid; door terugkeer tot

gezonde financiën wordt deze vermindering eerst mogelijk.

Prof. Tinbergen komt aan het slot van zijn artikel tot de conclusie, dat de onderstelde prijsverlaging van 25 pCt een verlaging van de reële inkomens zou betekenen van ongeveer 3 pCt. Maar hij zal de voor de hand liggende waarheid niet over het hoofd zien, dat de reële inkomens in Nederland onder alle omstandigheden bepaald worden door de grootte der Nederlandse productie plus het importsaldo — een en ander volgens het gehalte aan verbruiksgoederen.

Een radicale vermindering van het importsaldo was niet mogelijk en zelfs hoogst ongewenst tijdens de onvermijdelijke aanlooperperiode van de Nederlandse productie na de uitmergeling en desorganisatie onder de Duitse bezetting. Maar nu deze aanlooperperiode zoetjes aan ten einde gaat, rijst de vraag, in welk tempo het oude evenwicht kan worden hersteld.

Dat wij zelf in Nederland over dit evenwicht de baas zijn, meen ik te hebben aangetoond.

De vraag naar het tempo, waarin wij deze bevoegdheid dienen te gebruiken, hoop ik in een volgend artikel te behandelen.

Hilversum.

J. GOUDRIAAN.

STRUCTUURVERANDERINGEN IN ONZE WELVAARTSRONNEN.

Zelden of nooit is er in de Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde en de Statistiek zoveel belangstelling aan de dag gelegd voor de door het bestuur aan de orde gestelde vragen, als zulks in de op 13 December jl. te Utrecht gehouden jaarvergadering het geval is geweest. Meer dan 200 leden hebben de vergadering bezocht en de beide praeadviseurs hadden tenslotte niet minder dan zestien debaters te beantwoorden.

Dit was in de eerste plaats te danken aan de vraagstelling, welke betrekking had op de meest essentiële problemen van ons zwaar gehavende en door mondiale structuurveranderingen bedreigde economische bestel. Zij luidde als volgt:

„Welke duurzame structuurveranderingen hebben zich laatstelijk voorgedaan in de welvaartsbronnen van ons land, in het bijzonder ten aanzien van landbouw en industrie? In welke richting zullen als gevolg hiervan landbouw en industrie zich moeten ontwikkelen teneinde een zo groot mogelijke welvaart aan onze bevolking te verzekeren?”

Maar niet minder belangstelling werd gewekt door de beide hierover uitgebrachte praeadviezen. Dr H. J. Frietema heeft in een helder geschreven praeadvies de positie van de Nederlandse agrarische productie uiteengezet. In dit praeadvies wordt een schets gegeven van de ontwikkeling van de landbouw in Nederland, waarop de schrijver een uiteenzetting doet volgen van de structuurveranderingen in de wereld, die onze landbouw ten ongunste hebben beïnvloed. Het betoog wordt besloten met een prognose over de toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden. Alhoewel een aantal statistische gegevens in dit praeadvies niet ontbreekt, heeft Dr Frietema toch in hoofdzaak een kwalitatief karakter aan zijn betoog gegeven; tot de quantitative uitwerking zijner prognose is de schrijver niet gekomen; anderen zullen deze uitzonderlijk zware taak te gelegener tijd moeten voltooien.

Een enigszins ander karakter draagt in dit opzicht het praeadvies van Dr G. A. Kohnstamm, die zich meer in het bijzonder met de industrie heeft beziggehouden. Deze geeft niet slechts kwalitatieve beschouwingen, doch heeft zich ook gewaagd aan een indrukwekkende quantitative prognose, waarbij de toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse betalingsbalans in het door de schrijver gekozen peiljaar 1952 het uitgangspunt vormt voor de vaststelling van de „targets”, welke het Nederlandse bedrijfs-

leven in het algemeen en de industrie meer in het bijzonder zullen moeten bereiken om hier te lande het vooroorlogs welvaartspeil te herstellen en te handhaven. Wij menen aan het verdienstelijke agrarische praeadvies niet te kort te doen, wanneer wij hier onze bewondering uiten voor het exceptioneel belangwekkende werkstuk van Dr Kohnstamm, die „en passant” op de door hem in zijn praeadvies behandelde stof met ere de doctorstitel wist te behalen. Ook zij, die het niet in elk opzicht met de schrijver eens zijn of die hem op enkele — overigens door hem zelf niet geloohende en uit drang tot zelfbeperking opzettelijk open gelaten — leemten hebben gewezen, kunnen waardering gevoelen voor deze zeer bijzondere prestatie. Dr Kohnstamm heeft geenszins beweerd het laatste woord met zijn praeadvies te hebben gezegd; hij kondigt het aan, niet als laatste wijsheid, doch als basis voor verdere discussie. Daaraan heeft het hem op 13 December allermint ontbroken en het debat bood hem de gelegenheid tot een magistrale beantwoording der talrijke sprekers.

Wij willen thans, getrouw aan een in de loop der jaren gevormde traditie, enkele nabetrachtingen wijden aan de te Utrecht gevoerde discussie. De lezers van dit weekblad weten, dat zij van ons geen volledig verslag hebben te verwachten. Daarvoor zal te zijner tijd de Vereeniging zelve zorgdragen. Wij bepalen ons als van ouds tot het geven van enkele indrukken van die punten in het debat, die ons van bijzonder belang voorkomen.

Wie de beide praeadviezen leest, realiseert zich, voorzover hij dat niet reeds eerder gedaan had, nog eens zeer duidelijk, hoe ontzaggelijk moeilijk de economische positie van ons land na de oorlog is geworden. Wij bevinden ons — de term is van Dr Kohnstamm — in een existentiecrisis. Te verwonderen is dat niet, maar het wordt toch nog lang niet voldoende beseft. Ons economisch apparaat werd in de oorlog zeer zwaar beschadigd, meer dan dat van verreweg de meeste andere deelnemers aan de oorlog. Wij zijn voorshands ons Duitse achterland kwijt. In Indië zullen wij, zodra daar de politieke rust zal zijn hersteld en een solide grondslag voor vruchtbare economische samenwerking zal zijn herkegen, voorlopig meer moeten investeren dan wij er uit terugkrijgen. In het binnenland werken wij met een staatsapparaat, dat van een niet te torsen duurte is geworden.

Onze Regering heeft zeker niet in elk opzicht het nodige gedaan om de bevolking tijdig van de economische noodtoestand te doordringen. Ondanks enig op zich zelf loffelijk streven naar bezuiniging slaagt zij er bij lange na niet in om de overmaat aan staatsbemoeiingen te elimineren. Zo hebben wij bijv. een belastingstelsel, dat zo ingewikkeld is geworden, dat geen particulier of bedrijfsleider zelf zijn belastingzaken nog op korte termijn kan behandelen en dat een menigte van ambtenaren en deskundige raadgevers wordt vereist, die door een inefficiënt systeem tot in wezen improductieve arbeid worden genoopt. Zo is, om nog een ander voorbeeld uit vele te vermelden, de regeling van geld- en kapitaalverkeer zo nodeloos gecompliceerd gemaakt, dat vrijwel niemand er nog behoorlijk wijs uit kan worden en tal van mensen veel tijd, die zij nuttiger hadden kunnen besteden voor ons economisch herstel, verdoen aan het aflopen van autoriteiten en aan het invullen van hele stapels van formulieren.

Ons volk heeft zich dank zij buitenlands crediet, intering van buitenlandse activa en binnenlandse reserves, subsidies op levensmiddelen, prijsdruk van consumptiegoederen en inflatorische winsten aan de waan kunnen overgeven, dat het hier toch nog zo slecht niet gaat. Er zijn natuurlijk ook zekere lichtpunten. Er wordt hier hard, hoewel niet hard genoeg, gewerkt; de productie-indices leggen daarvan getuigenis af. Er heerst een verheugende mate van sociale rust. Maar dat alles neemt niet weg, dat Nederland zich nog steeds in een existentiecrisis bevindt. Deze situatie dient hard en koelbloedig onder de ogen te worden gezien.

Dit is geschied in de beide hierboven vermelde praead-

viezen. Bezien wij nu de debatten van 13 December enigszins nader, dan dienen in de eerste plaats enige beschouwingen over de Nederlandse agrarische productie te worden vermeld. Dr *Frietema* heeft er in zijn praeadvies op gewezen, dat zich verschillende structuurveranderingen in de positie van onze landbouw hebben voorgedaan, welke deze ongunstig hebben beïnvloed. Hij vermeldt in dit verband het wegvallen van het Duitse achterland en de toehemende landbouwproductie in Engeland, welke laatste, gepaard aan imperiale preferenties, voor ons land slechte perspectieven opent. Het voordeel, eertijds gelegen in onze gunstige geografische ligging, verminderde, doordat het centrum van de wereldvraag naar agrarische producten zich verplaatste en doordat de verkeerstechniek geperfectioneerd werd. De lage loonstandaard van de landarbeiders behoort ook goeddeels tot het verleden. De belangrijke mate van kleinbedrijf hier te lande vermindert de mogelijkheid van mechanisatie. In het buitenland is de intensivering van de landbouw in sneller tempo toegenomen dan in Nederland. Lichtpunten worden slechts gevormd door de voorshands nog aanhoudende schaarste aan voedingsmiddelen, door de moderne inzichten inzake voeding, welke gunstig zijn voor de producenten, en door de helaas nog altijd enorme ondervoeding van grote delen der wereldbevolking. Alles tezamen genomen zijn echter de vooruitzichten voor de Nederlandse landbouw bepaaldelijk ongunstig. Dr *Frietema* besluit zijn praeadvies als volgt:

„Hoewel het niet mogelijk zal zijn de gehele landbouwproductie in ons eigen land te plaatsen, zal toch de binnenlandse markt als voornaamste afzetgebied voor onze agrarische producten moeten worden beschouwd. Deze markt kan en moet doeltreffender dan tot nu toe is gedaan worden hewerkt. Van belang in dit verband zijn de distributiekosten, die in ons land veelal bijzonder hoog zijn.

Wat de export van Nederlandse landbouwproducten betreft moet aan een grondige marktanalyse en aan een systematische afzetpolitiek veel meer zorg worden besteed. In beginsel hebben de arbeidsintensieve kwaliteitsproducten de beste kansen. De mogelijkheden in dit opzicht worden evenwel naar mijn mening gemakkelijker overschat.

Van groot belang is, dat stelselmatig wordt nagegaan op welke wijze een meer rationele productie kan worden bevorderd. Hierbij moet ten aanzien van het moeilijke vraagstuk van het kleinbedrijf positief stelling worden genomen. Intussen kan door een verbeterde voorlichting en ook doordat de overheid het nemen van bepaalde maatregelen door de betrokkenen verplichtend stelt thans reeds heel wat in de gewenste richting worden gedaan. Van grote betekenis is tenslotte een ingrijpende hervervakeling van de cultuurgrond, waartoe de plannen thans gereed liggen”.

Deze opvattingen vonden ter vergadering van meer dan één zijde bestrijding. Verscheidene sprekers meenden, dat Dr *Frietema* de situatie van onze landbouw te somber inzag. Zo betoogde Dr *Ir. A. Thorenaar*, die zich overigens naar onze mening ten onrechte vrijwel uitsluitend op technische factoren beriep en daarbij het economische gezichtspunt, de juiste afweging van de totale kosten van een bepaald boerenbedrijf tegenover de totale baten van dat bedrijf, op bedenkelijke wijze uit het oog verloor, dat langs de weg van rationalisatie nog veel te bereiken zou zijn, met name in de grascultuur en de veeteelt. Bij dit betoog sloot ook de heer *K. H. Schalkers* zich aan; deze legde er de nadruk op, dat de vraagverhoudingen voor onze landbouw- en zuivelproducten, mede in het licht van het Marshall-Plan, niet zo ongunstig zijn als Dr *Frietema* het deed voorkomen. Ook de geografische ligging van ons land is niet ongunstig, wel ten aanzien van de dollargebieden, maar zeker niet in de „soft currency area”.

Voor de kleine boeren, wier aanwezigheid een rationeel-economische oplossing van de landbouwproductie ten

onzent bemoeilijkt, kwam *Mr Dr A. A. van Rhijn* in het geweer. Dr Frietema had gewezen op het probleem, dat hier ligt, zonder er nochtans zelf een oplossing voor te geven. Mr van Rhijn betoogde, dat deze sociaal nuttige en hardwerkende groep onzer bevolking, die de middenstand van het platteland vormt en van welke koopkracht weer tal van anderen afhangen, niet in het gedrang zou mogen komen. Bepaalde overheidsmaatregelen werden daarom door hem aanbevolen, krachtiger van strekking dan die, welke Dr Frietema had gesuggereerd. Mr van Rhijn achtte ook in de kleine landbouw meer mechanisatie mogelijk, o.a. op coöperatieve grondslag en onder zekere pressie van hogerhand. Herverkaveling met gelijktijdige sanering van het kleinbedrijf in de geest als waarin de herverkaveling op Walcheren zal worden geregeld, verdient toejuicing. Voorts dient verdere versnippering van het kleinbedrijf als gevolg van het erfrecht te worden voorkomen, waartoe een wijziging van de burgerlijke rechtsverhoudingen nodig is; revolutionair is dit laatste denkbeeld allermint, want Zwitserland kende een dergelijke regeling reeds vóór de wereldoorlog van 1914.

Het beste betoog op agrarisch gebied werd, naar het ons voorkwam, geleverd door *Drs J. Horring*. Deze begon met de opmerking, dat het praeadvies van Dr Frietema hem wat al te kwalitatief was en dat daardoor concrete conclusies niet in voldoende mate waren getrokken. Drie vragen hadden de bijzondere aandacht van *Drs Horring*: 1. is vergroting van de productiecapaciteit van de Nederlandse landbouw mogelijk? 2. hoe is het gesteld met de concurrentiekracht van deze bedrijfstak? 3. zijn er voldoende afzetgebieden?

Wat de eerste vraag betreft, zo had Dr Kohnstamm zich daarover in deze geest geuit, „dat opvoering van onze agrarische productie in de toekomst nauwelijks meer is te verwachten”. Over deze uittaling kreeg hij van agrarische zijde het een en ander te horen. Bij zijn repliek gaf hij te kennen, dat hij enige toeneming der landbouwproductie niet volkomen uitgesloten achtte, doch dat zijn verwachtingen niet dusdanig gespannen waren, dat hij aanleiding zou hebben gevonden om bij zijn zeer uitvoerige calculaties ook over de toeneming van deze bedrijfstak schattingen te maken.

Drs Horring was het, wat de omvang der akkerbouwproductie betreft, in hoofdzaak eens met degenen, die hun verwachtingen op matig peil houden. Een grootse toeneming der productie is in deze bedrijfstak niet te verwachten; als het 25 pCt wordt in de door Dr Kohnstamm beschouwde vijfjaarsperiode, zal het al mooi zijn. Anders staat het met de veeteelt en de zuivelproductie. Onze vee- en pluimveestapel hebben het vooroorlogs peil nog lang niet bereikt. Hier liggen nog grote mogelijkheden, maar deze zijn afhankelijk van invoer van voldoende voeder, hetgeen weer bepaald zal worden door de omvang der wereldgraanproductie. In geen geval is het echter te verwachten, dat de agrarische productie veel nieuwe arbeidskrachten zal absorberen.

Wat de concurrentiekracht der agrarische bedrijven betreft, zijn er verschillende problemen. *Drs Horring* wees er in dit verband in de eerste plaats op, dat mechanisatie de productie hier te lande kan doen stijgen, doch dat de mogelijkheden daartoe beperkt zijn, vooral als gevolg van het aanzienlijke aantal kleinbedrijven. Ook hij verweet aan Dr Frietema, dat deze het probleem van het kleinbedrijf wel gesteld had in verband met de tegenstelling, die zich daarbij tussen economische en sociale overwegingen doet gelden, doch zelf had nagelaten een positieve oplossing aan te geven. Volgens *Drs Horring* zal in een aantal gevallen gedwongen herverkaveling nodig zijn om tot een rationele productie te komen. Nemen daardoor de mogelijkheden tot mechanisatie toe, dan zal zulks toe te juichen zijn, maar men realiseer zich, dat dit een vermindering van het aantal benodigde arbeidskrachten betekent, aangezien deze juist in het kleinbedrijf reeds relatief over-

vloedig zijn. Voor deze consequentie zal men echter niet mogen terugschrikken, al mag zij wel aanleiding vormen om niet tot een overdreven en geforceerde mechanisatie over te gaan. Zeker is het echter, aldus *Drs Horring*, dat alleen een economisch verantwoord landbouwpolitiek zich ook in sociaal opzicht laat handhaven. Het gaat niet aan om een werkelijke sanering van het kleinbedrijf tegen te houden uitsluitend om sociale redenen, ook al zou daarbij een zekere afvloeiing van arbeidskrachten naar andere bedrijven onvermijdelijk blijken.

Het loonpeil in de landbouw moet gelijk zijn aan dat voor overeenkomstige werkzaamheden in de industrie, maar ook dat zal betekenen, dat er arbeidskrachten uit de landbouw naar elders afvloeien.

Dat er overigens op het gebied van de agrarische productie in ruime zin nog wel wat te rationaliseren valt, is ook de mening van *Drs Horring*. Met name in de zuivelindustrie is op dit gebied allerlei te doen. Vorming van een trust ter uitschakeling van inefficiënte bedrijven verdient hier aanbeveling; mede zou daardoor een verschuiving bevorderd kunnen worden in de productieverhouding tussen boter en kaas ten gunste van dit laatste product.

Tenslotte de afzetmogelijkheden in het buitenland. Hier, aldus *Drs Horring*, was Dr Frietema bepaaldelijk te somber geweest. De toeneming van de agrarische productie in Engeland wordt zeer overdreven voorgesteld; de vermindering van de invoer van dat land is niet zo zeer een gevolg van meer eigen productie als van de door deviezenmogelijkheden opgedrongen versobering. Ook met Duitsland is het niet zo hopeloos gesteld als Dr Frietema meent. Juist met betrekking tot dit gebied kan het Plan-Marshall een gunstige uitwerking hebben op de Nederlandse uitvoer.

Drs Horring maakte nog een opmerking, die ons uit het hart gegrepen is. Hij wees er op, dat Dr Frietema blijkbaar niet geheel afkerig is van een zekere landbouwprotectie en dat hetzelfde gezegd kan worden van Dr Kohnstamm met betrekking tot de industrie. Dat nu heeft geen zin; het leidt alleen maar tot hogere prijzen van alle producten in Nederland, zowel de agrarische als de industriële, zodat niemand er werkelijk mee gebaat zal zijn. Deze van wijsheid getuigende opmerking gaat terug tot een oud adagium uit de vrijhandelsleer: „Allen beschermd, niemand beschermd!” en zij bracht ons verhaal in herinnering, waarmee wijlen Prof. van Gijn — wiens pittige interventies in de debatten der Vereeniging velen nog wel in het geheugen zullen zijn gebleven — de dwaasheid van alzijdige protectie placht aan te tonen. Een moeder zit met een groot aantal kinderen aan tafel, en voorziet allen van een glas melk. Als de kan leeg is, blijkt Pietje wat te weinig te hebben gekregen; hij vraagt dus om protectie en krijgt deze, want de moeder giet uit de andere glazen iets in dat van Pietje over. Maar dan zijn er weer andere kinderen, die nu te weinig blijken te hebben of dat althans menen; dus nieuwe schenkmultiplicatiën ter protectie der anderen. Dit gaat enige tijd door en tenslotte heeft de alzijdige protectie onder de moederlijke zorg voldoende effect; ieder heeft een gelijk quantum en betoont zich tevreden. Maar het resultaat van deze protectiepolitiek is een grote plas melk, die bij al het overschenken op de tafel is gemorst; deze plas vormt de kostprijs van dit schijnbaar zo bevredigend resultaat. Welnu, in onze tijd kennen wij die plas ook; hij wordt gevormd door de kosten van het amptenarenapparaat, dat alle overheidsregelingen moet uitvoeren en daarin een honorabel, maar in vele gevallen realiter verre van productief werk vindt, en door de kosten van het particuliere bedrijf om zich aan alle overheidsvoorschriften te conformeren.

Alzijdige bescherming kweekt geen goed „klimaat” voor onze productie, noch voor de landbouw, noch voor de industrie. Indien en voorzover men protectie toepast — en er zijn gevallen, waarin protectie van vele euvelen het geringste is — dient deze een partieel en tijdelijk, doch nimmer een alzijdig en duurzaam karakter te dragen.

De term „klimaat” werd in de vergadering meer gezegd in verband met de industrie dan met de landbouw. Wij komen daarop later nog terug en memoreren hier een opmerking betreffende de landbouw, gemaakt door *Dr G. C. A. van Dorp*, die er terecht op wees, dat men met betrekking tot de agrarische problemen de regeling van het geldwezen niet uit het oog mag verliezen. Dit was een leemte in het praeadvies van *Dr Frietema*. De grote agrarische depressie in het laatste kwartaal der 19de eeuw is zeker niet ten goede beïnvloed door het feit, dat juist in die periode vele landen van de zilveren of dubbele standaard tot het goud als enige basis van het ruilmiddel zijn overgegaan. Ook in onze dagen is het monetaire klimaat niet gunstig; de officiële valutaverhoudingen corresponderen niet met de werkelijkheid. Aanpassing van de officiële koers aan de realiteit zou voor de landbouw gunstig zijn en een betere verhouding tussen opbrengst en kosten in de hand werken, inzonderheid voor de uitvoerbedrijven.

Wij vermelden tenslotte het een en ander uit het antwoord van *Dr Frietema*. Deze handhaafde ondanks alle geuite objecties zijn standpunt, dat optimisme ten aanzien van onze agrarische productie niet gewettigd is. Ongewijfeld is er een zekere opvoering der productie mogelijk. Ook kan er heel wat gerationaliseerd worden, vooral in de zuivelindustrie. Maar daarbij moet men zich niet, gelijk *Dr Thorenaar* doet, uitsluitend door technische overwegingen laten leiden, doch bij voortduring het oog gericht houden op de economische kant van de zaak. Als het alleen maar ging om het verkrijgen van zoveel mogelijk calorieën, zou het wellicht gewenst zijn de hele landbouw in ons land door tuinbouw te vervangen, maar ieder gevoelt, dat voor zulk een massaal aanbod van tuinbouwproducten geen lonende afzet te vinden zou zijn.

Ten aanzien van het probleem der kleine boeren nam *Dr Frietema* geen pertinent standpunt in, maar wél verlangde hij, dat eerst duidelijk zou komen vast te staan, wat het kleinbedrijf in verhouding tot het grootbedrijf aan ons land kost om op grond daarvan uit te maken, of men sociale overwegingen boven economische kan laten prevaleren.

Dat hij wellicht over de export wat te somber geweest was, gaf de praeadviseur tenslotte wél toe, maar, sprekend over Duitsland, wees hij er toch op, dat ondanks de perspectieven van het Marshall-Plan zeker niet te verwachten was, dat onze hoogwaardige arbeidsintensieve producten, van welke de agrarische export het evenals in het verleden zal moeten hebben, daar weer in grote quantiteiten heen zullen gaan, zoals zulks eertijds het geval was. Zo was dus de laatste uitlating, die in de vergadering van 13 December aan de landbouw gewijd was, in mineur gesteld.

Tot zover het debat over de landbouw. Belangwekkender nog dan dit deel van de discussie waren de beschouwingen, die naar aanleiding van het praeadvies van *Dr Kohnstamm* aan de industrie waren gewijd. Daarover nader in een volgend artikel.

Amsterdam.

G.M.V.S.

GETOETST.

Toen de Gemeenteraad van Rotterdam op Donderdag 11 December 1947 een aanvang maakte met de behandeling van de begroting voor 1948, wees het concept, zoals dat nog bij nota van Wijziging van 5 December was herzien, een tekort aan van f 52.250.000. Bij de vaststelling in de nacht van 19 op 20 December 1947 was de dienst sluitend.

Zij, die genoeg geduld hebben gehad om mijn vorige artikelen over de noodvoorziening gemeentefinanciën te lezen, zullen dit resultaat hebben verwacht. Er komen echter nog vele „maren” aan te pas, bedenkingen, die ten departemente en in de gemeenten rijzen. Rotterdam is de eerste gemeente met een begroting voor 1948 op

nieuwe basis en hier ligt dus een toets voor het nog door de Kamers te aanvaarden middel tot het hergeven van een betrekkelijke zelfstandigheid aan de Nederlandse gemeenten.

De bedoeling van de nieuwe nog niet bij de wet vastgestelde maatregel is, dat alle gemeenten in Nederland voor 1948 een sluitende begroting zullen opstellen. Rotterdam, de gemeente met de grootste tekorten, is thans de eerste van de zgn. noodlijdende gemeenten, die er voor 1948 schijnbaar in is geslaagd het tijdperk van de nadelige saldi af te sluiten.

De gewijzigde financieringsregeling is als volgt:

Geraamd herzien tekort 1948	f 52.250.000
Dit wordt verhoogd wegens:	
a. het vervallen van de bestaande uitkering uit het Gemeentefonds	„ 10.550.000
b. de afschrijving in 30 jaar van het geraamde tekort 1947	„ 500.000
zodat een nieuw tekort ontstaat van	f 63.300.000
Hiertegenover worden als nieuwe middelen geraamd:	
A. uit het gemeentefonds:	
1. een algemene uitkering van	f 21.900.000
2. een belastinguitkering van	„ 6.050.000
3. een bijzondere uitkering van	„ 31.050.000
B. een nadere bijdrage uit 's Rijks Kas in de last van de politie-uitgaven van	„ 4.300.000
Totaal	f 63.300.000

waarmede het tekort wordt overbrugd.

De nieuwe sluitpost.

Maar nu komen de „maren”; daarvan is de eerste, en dat is een heel voorname, dat de bijzondere uitkering als nieuwe sluitpost door de Raad eigenmachtig op rond f 31.050.000 is vastgesteld, hoewel de Ministers van Binnenlandse Zaken en van Financiën zich daartoe de bevoegdheid voorbehouden. De betrekkelijkheid van de financiële zelfstandigheid „stijl 1948-1950” wordt hiermede ten duidelijkste gedemonstreerd. Want bij de vaststelling van de grootte van de sluitpost komt het gehele beleid van het gemeentebestuur ter sprake, niet alleen met betrekking tot de uitgaven, maar ook ten opzichte van de bedragen, die de gemeente zal ontvangen. Bij alle gemeenten, die zogenaamd noodlijdend waren, zal het gaan om deze sluitpost, die door de Commissie-Oud voor alle gemeenten tezamen is geraamd op f 81.100.000 en waarvan Rotterdam alleen reeds f 31.050.000 claimt.

Om dit bedrag te kunnen beoordelen moeten we nagaan, in welke posten het kan worden gesplitst.

Zien we nu eerst naar de algemene uitkering, welke mag worden beschouwd als een tegemoetkoming in de kosten voor *armenzorg* en *onderwijs*. De berekening geschiedt naar een objectieve maatstaf: men neemt het gemiddelde van de uitgaven 1939/1941, gedeeld door het aantal toen aanwezige inwoners en vermenigvuldigt het gevonden getal met het nieuwe aantal. In wezen wil dit zeggen: de behoeften van 8 jaar geleden worden op een bepaald bedrag gefixeerd, zij het dan, dat het naar gelang van de schommeling in het inwonertal wordt gerectificeerd. Prijsstijgingen sedert 1939/1941 blijven buiten de rekening. Ook wordt geen acht geslagen op de toeneming van de kosten van de armenzorg, voortspuitende uit bijv.; het afglijden en afvoeren van werklozen naar de armenzorg; de stijging van het aantal gevallen met aanvullende steun, omdat de diaconieën voor te zware lasten komen te staan; de verhoging van normen. Men bedenke, dat de steun de prijsfluctuaties van de eerste levensbehoeften onmiddellijk volgt¹⁾.

Met betrekking tot het onderwijs gelden dezelfde objectieve normen (basis 1939/1941) herberekend naar

¹⁾ Zie ook: „Een bijzonder aspect in de gemeentefinanciën” in „E.-S.B.” van 18 Juni 1947, blz. 490.

het inwonertal), zodat ook hier het accres wegens prijsstijging en andere factoren niet medetelt.

Volgens deze objectieve, niettemin aanvechtbare normen, mag Rotterdam een algemene uitkering ramen:

a. naar de grondslag armenzorg van f 17.800.000
b. „ „ „ onderwijs „ „ „ „ 4.100.000

of in totaal f 21.900.000

Volgens de begroting 1948 bedragen de werkelijke uitgaven echter:

a. voor armenzorg (verlaagd wegens de noodvoorziening ouden van dagen) „ 24.750.000
b. voor onderwijs „ 6.120.000

Totaal f 30.870.000

of rond f 30.900.000, gevende een nadelig verschil van rond f 9.000.000, ten opzichte van de algemene uitkering. Deze mogelijkheid is voorzien en daartoe dient dan ook o.a. de bijzondere uitkering uit het gemeentefonds, welke hierboven op f 31.050.000 is geraamd.

Dan verschijnen de zgn. *crisis- en oorlogsschulden* op het tapijt. Deze zijn ontstaan, doordat de gemeenten te lang de uitgaven terzake van de werkloosheid hebben moeten dragen en door het ontnemen tijdens de bezetting van belastinggebied aan de gemeenten ten bate van het Rijk. Aangezien de dienst 1947 nog niet is afgesloten, is het juiste tekort van dat jaar en van het totaal van de vorige jaren nog niet bekend. Het ligt in elk geval boven de f 200 miljoen en zal in 30 jaar worden afgeschreven. Op de begroting voor 1948 is voor afschrijving f 7,5 miljoen en voor rente f 7 miljoen uitgetrokken, in totaal f 14,5 miljoen. Deze bedragen zullen in ieder geval door het Rijk (moeten) worden vergoed — de Regering heeft dat aan alle gemeenten toegezegd — zodat van de bijzondere uitkering van f 31.050.000 reeds f 9 miljoen plus f 14,5 miljoen is f 23,5 miljoen zijn bestemming heeft.

Het verschil is nog maar f 7,5 miljoen, het bedrag, dat nodig is om tot *het normale peil* te komen. Men kan zonder veel bezwaar zeggen dat het eigenlijk om dit bedrag gaat als de departementen de berekeningen moeten opstellen, op grond waarvan de Ministers de bijzondere uitkering zullen bepalen.

Subjectief onderzoek.

In de Memorie van Toelichting tot het wetsontwerp hebben de Ministers op de voorgrond gesteld, dat zij dit bedrag subjectiever willen berekenen dan de Commissie-Oud zich dat had gedacht. Zij zullen nu hun ambtenaren in de boeken van 1947 en vorige jaren (bezettings- en bevrijdingsjaren) laten graven om de uitkering voor 1948 zoveel mogelijk te drukken. Zij zullen eenmalige uitgaven, in 1947 gedaan, uit de rekening schrappen en met nieuwe uitgaven, die in 1948 te wachten zijn, in principe geen rekening houden. Wanneer de Staatsmijnen de kolen duurder verkopen en het prijzenbureau de vergoedingen voor gas, cokes en bijproducten „beheerst”, dan moeten de gemeenten de gevolgen dragen. Als de gemeenten eerst in 1947 haar schuld konden consolideren, dan zal bij de vaststelling van de bijzondere uitkering geen rekening worden gehouden met de f 2 miljoen meer rente, die in 1948 voor geconsolideerde schuld wordt betaald. Indien de woningbouw tot stand komt, zoals men dat hoopt, dan zal 10 pCt van de exploitatieverliezen ten laste van de gemeenten komen, zonder dat zulks tot verhoging van de bijzondere bijdrage zal leiden, enz., enz., tenzij hier eventuele bijzondere omstandigheden aanwezig worden geacht, doch dan zal dat van elk geval afzonderlijk moeten worden aangetoond.

Bij dat alles brengt de Regering zichzelf in een dwangpositie door het percentage van afdracht van 's Rijks belastingen te verlagen van 8,2 op 7,6, gevende een besparing ten behoeve van 's Rijks Kas van f 14 miljoen ²⁾.

De nadere belastingaf trek.

Maar — er is nog meer. De bijzondere uitkering, eenmaal zo laag mogelijk vastgesteld zijnde, zal andermaal worden verminderd, indien de gemeente naar het oordeel der Regering niet voldoende belasting heft. Laten we ook dit eens aan de hand van de gepubliceerde cijfers nagaan.

Rotterdam, heft aan retributies f 6.500.000 (school-, haven-, marktgeld en enz.)

aan eigenlijke belastingen:

(vermakelijkheden-, honden-, straat- enz.)... „ 5.930.000

opcenten grond- en personele belasting plus de

ondernemingsbelasting naar de factor 1,4 .. „ 12.790.000

Totaal f 25.220.000

Gesteld nu, dat de gemeente naar het oordeel van de Regering f 500.000 te weinig belastingen heft. Van welk bedrag zal f 500.000 dan geacht worden een percentage te zijn? Dit is nog niet uitgemaakt. De Minister zal dat nog mededelen. Gesteld echter, dat de beide eerste getallen worden genomen, dan gaat het om rond f 12.500.000, waarvan f 500.000 4 pCt is. De helft daarvan, of 2 pCt, zal van het totaal der fondsuitkeringen worden gekort, of 2 pCt van f 59 miljoen is f 1.180.000. Deze verhouding geldt niet voor alle gemeenten; hoe lager de uitkeringen uit het Gemeentefonds zijn, hoe beter de verhouding zal worden.

Rijksbijdrage voor de politie.

Dan is er nog de hogere bijdrage voor de politie-uitgaven, een voor-proefje van het Rijksbijdragestelsel. Deze uitkering zal worden bepaald aan de hand van zekere, maar nog niet bekende, algemene normen, zodat geen absolute zekerheid bestaat, dat alle kosten inderdaad volledig uit deze normvergoeding zullen kunnen worden bestreden. Het is niet alleen dringend gewenst, maar ook dringend noodzakelijk, schrijft de Minister van Binnenlandse Zaken, dat de raming in de begroting in overeenstemming is met de formatie, zoals de Minister deze heeft vastgesteld of nog zal vaststellen. De normen zullen zodanig worden bepaald, dat zij slechts toereikend zijn voor de dekking van de uitgaven; welke bij een sober en zuinig beheer — te beoordelen door de Minister — onvermijdelijk zijn. In naam is het dus gemeentepolitie, maar praktisch hebben de gemeenten nagenoeg niets te zeggen. Dat zal ook in een toekomstig Nederlands bijdragestelsel wel niet anders zijn.

In de klem.

Maar — wanneer nu op de sluitpost tot beneden het behoeftepeil 1948 wordt gedrukt en de belastingen tot de hoogst toelaatbare hoogte zijn opgevoerd, hoe moet dan de zelfstandigheid, zelfs een betrekkelijke zelfstandigheid, verkregen worden?

Men zal toch eerlijk moeten erkennen, dat die toestand met deze regeling, welke van het voorstel der Commissie-Oud juist in het essentiële afwijkt, niet kan worden bereikt. Dit geldt voor alle gemeenten, die nog een bijzondere uitkering van node hebben. En dit zullen er vele zijn, omdat de belastingsuppletie en de algemene uitkering laag zijn gehouden om te voorkomen, dat de gemeenten zo ruim in haar middelen zouden zitten, dat zij belastinggebied zouden gaan prijsgeven. Wellicht zal de bijzondere bijdrage aan 300 à 400 gemeenten — waaronder de grootste — moeten worden toegekend. De Minister zal dan aangeven hoe groot de sluitpost — de bijzondere bijdrage — mag zijn en welke belastingen en retributies naar zijn mening op poene van een aanzienlijke korting op de uitkeringen uit het gemeentefonds zullen moeten worden verhoogd.

Voor deze wending is wel een verklaring te vinden. De Regering heeft zelf onder de suggestie geleefd, dat

²⁾ Ik moge te dezen verwijzen naar mijn artikel „De noodvoorziening gemeentefinanciën” in „E.-S.B.” van 10 December 1947, blz. 985.

alle bedragen, die de laatste jaren, aan de gemeenten werden gegeven, aan 's Rijks Kas werden onttrokken.

Daarvan getuigen tal van citaten. De Regering is onder de bekoring gekomen van haar eigen argumenten en zij is langzamerhand vergeten, dat het Rijk als rentmeester van de gemeenten is opgetreden, toen het een deel van het gemeentelijke belastinggebied annexeerde. Het Rijk heeft de aldus ontstane schuld aan de gemeenten niet voldaan. De opgelopen gemeentelijke tekorten hebben er reeds jaren lang toe bijgedragen de inflatoire tekorten op de staatsbegroting te drukken. De delging van de gemeentelijke crisis- en oorlogstekorten is te beschouwen als de betaling van een schuld aan de gemeenten.

Men moet zich onttrekken aan de suggestie, dat de gemeenten aan het Rijk steeds meer geld kosten. Het is zuiverder, met de Commissie-Oud te verlangen, dat het Rijk nu eindelijk uit de hogere opbrengsten van de inkomstenbelasting een behoorlijk deel aan de gemeenten overdraagt.

Indien zulks het Rijk zwaar valt, dan zal ieder burger er voor te vinden zijn een redelijke oplossing te zoeken. Dat dan voorzichtig wordt te werk gegaan, is te begrijpen. Dat redelijke belastingverhogingen niet achterwege mogen blijven, spreekt vanzelf. Ook de Commissie-Oud ging daarvan uit, en zij wilde een verzuim in dit opzicht zwaarder treffen dan het wetsontwerp zulks doet. Maar er is een verschil in intentie. De Commissie gaf toe, dat de algemene uitkering niet juist berekend kon worden en zij stond op het standpunt, dat de behoeften voor 1948 moesten worden gedekt. Het wetsvoorstel daarentegen zet de gemeenten in de klem en legt de grondslag voor het regeren bij circulaire. De onwezenlijk hoge tekorten zullen wel verdwijnen, maar zij worden niet overbruggd. In dat geval zal de Wet op de noodlijdende gemeenten van 22 December 1933 S. 715 worden toegepast. We hebben nu precies 14 jaar ervaring met die wet opgedaan en met welk een resultaat! Dat zij niet toegepast kan worden, toonde ik reeds vroeger aan in dit blad^{*)}. De Regering heeft de moeilijkheden der gemeenten reeds in die jaren niet onderkend. In 1934 werden de tekorten „uitgestoten” om in 1935 met een schone lei te kunnen beginnen. Bij alle nieuwe maatregelen was men hoopvol gestemd, ook toen de werkloosheidslasten geheel werden overgenomen, doch steeds werd net iets te weinig gegeven. Een brug is eerst bruikbaar als daarmee de overkant kan worden bereikt.

De critiek getoetst.

Waarom is de critiek zo toegenomen? Er is toch een Staatscommissie, tegen wier rapport weinig bezwaren werden ingebracht? En is het wetsontwerp daarop niet gebaseerd, behoudens enige afwijkingen, zelfs enkele verbeteringen?

De critiek is verscherpt na de kwestie van de vermakelijkenbelasting. Laten we daarom eens nagaan, waar de schoen wringt.

Begin 1947 had Financiën het plan van de vermakelijkenbelasting te heffen. Gewaarschuwd door Binnenlandse Zaken heeft Financiën zich teruggetrokken, met de opdracht, dat dit gebied moest worden geëxploreerd en geëxploiteerd.

Medio 1947 kwam de Commissie-Oud met een rapport, waarin werd aangetoond, dat de gemeentelijke tekorten waren ontstaan, doordat het Rijk gemeentelijke belastingen inde en niet afdroeg. Zij overwoog, dat 's Rijks Kas er moeilijk voorstaat, zodat de gemeenten tevreden moeten zijn met een bevrediging van behoeften op het peil van de noodlijdende gemeenten. Zouden zij „zelfstandig” tot hogere uitgaven besluiten, dan zouden zij daartoe zelf de middelen moeten aanwijzen. Dat zou wel moeilijk zijn,

^{*)} Zie „Enkele eenvoudige opmerkingen over de verhouding Rijks- en Gemeentefinanciën” in „E.-S.B.” van 21 December 1938, No. 1199, blz. 963.

maar de gemeenten toonden begrip en hadden niet veel critiek.

Einde 1947, in November, verschijnt het wetsvoorstel „noodvoorziening gemeentefinanciën”, waarvan de Memorie van Toelichting vermeldt, dat op belastinggebied geen zwaardere eisen dan tot dusver aan de noodlijdende gemeenten zullen worden gesteld. Dat was voor de vermakelijkenbelasting dus 20 pCt. Enige dagen later ontvangen de gemeentebesturen een circulaire, waarin een gedifferentieerd tarief met een maximum van 50 pCt wordt verlangd. Juridische, technische en culturele bezwaren laat ik nu nog helemaal in het midden, niet omdat ze onbelangrijk zijn, maar omdat we de werking van het wetsontwerp nagaan.

Op 2 December 1947 vaardigt de Minister van Binnenlandse Zaken een nieuwe circulaire uit; daarin wordt medegedeeld, dat, wanneer de gemeenten niet op 1 Januari 1948 de nieuwe heffing toepassen, de uitkeringen uit het Gemeentefonds, waarop de gemeenten recht hebben, zullen worden verlaagd. Ik laat nu weer onbesproken, dat een ultimatum werd gesteld, waaraan niemand zich kan houden; dit is geen financiële kwestie, maar een van beleid, waarbij het met name gaat om de vraag, hoe deze manoeuvre te rijmen valt met een gewenste eerbiediging van onderlinge verhoudingen in het gezag.

De bezwaren van de gemeenten — de juridische, technische, culturele en bestuurrechtelijke ter zijde gelaten — komen op het volgende neer:

1. Wordt aan de circulaire voldaan, dan zal de hogere opbrengst op de bijzondere uitkeringen worden gekort. Gemeenten, die deze uitkering niet nodig hebben, zouden de hogere ontvangst moeten gaan uitgeven — Gedeputeerde Staten moeten er op toezien, dat dit niet gebeurt — en zullen dus andere belastingen moeten verlagen, in welk geval belastinggebied ongebruikt wordt gelaten, op grond waarvan toch nog zal worden gekort.
2. Wordt aan de circulaire niet voldaan, dan zal één van de fondsuitkeringen (bijzondere, algemene of belastinguitkering) evenzeer worden verminderd, nu echter met een zeker percentage (bijv. 75, 200 of meer) van het door het Departement van Binnenlandse Zaken te ramen bedrag van de potentieel hogere opbrengst.
3. De gemeenten verliezen dus — in strijd met de verwachtingen o.a. gewekt bij het intrekken van de weeldebelasting en bij de indiening van het wetsontwerp noodvoorziening gemeentefinanciën — andermaal een stuk van het gemeentelijk belastinggebied.
4. De gemeenten zullen staan voor hogere uitgaven (bijv. subsidies) of derving van inkomsten (bijv. lagere pacht van kermissen).

Maar het is nog erger. Zou het percentage van de afdracht van 's Rijks belastingen aan het Gemeentefonds vaststaan, dan zouden de gekorte bedragen in het Fonds blijven en aan de totaliteit van de gemeenten ten goede komen. Nu dat percentage nog niet bij de wet is vastgesteld en de Ministers overwegen het te verlagen van 8,2 pCt op 7,6 pCt, moet het in de nieuwe geest van behandeling van de gemeenten waarschijnlijk worden geacht, dat de geheven en de niet-geheven verhoging van de vermakelijkenbelasting van de Rijksbijdrage aan het Fonds wordt afgetrokken. Dit betekent, dat een naar de bedoeling van de Commissie-Oud (potentieel) gemeentelijk voordeel wordt omgezet in een gemeentelijk nadeel en een even groot voordeel van het Rijk. Dit is tenminste zo, als de circulaire van 2 December 1947 wordt toegepast. Wordt echter art. 5 van het Wetsontwerp nageleefd, dan kan in sommige gevallen het nadeel voor de gemeenten — en dus het voordeel voor het Rijk — een veelvoud zijn van het bedrag, dat de gemeenten ooit zouden kunnen genieten, zulks door „de nadere belastingaftrek”, waarover hierboven al een ander werd gezegd.

Dit was een ingewikkelde ontwikkeling, doch de uiteen-

zetting was nodig om te verklaren, waarom de critiek — ook in vakbladen — aanzienlijk is verscherpt. Aan die critiek liggen niet alleen of in de eerste plaats juridische, technische, culturele en bestuursrechtelijke bezwaren ten grondslag, maar de wrevél, dat het werktuig, dat ten behoeve van de gemeenten werd vervaardigd, als een wapen tegen haar zal worden gehanteerd. Nog vóór de wet is aangenomen, wordt van de bepalingen, die het hergeven van enige zelfstandigheid beogen, een zodanig gebruik gemaakt, dat een potentieel voordeel in een positief nadeel wordt omgezet.

De departementen, die, onder het motto, dat de gemeenten ten laste van 's Rijks Kas leven, het bestuur hebben overgenomen, trekken zich slechts in naam terug.

A l'impossible nul n'est tenu. Dat is een gevaarlijke situatie. Daarom sceppe de wetgever de mogelijkheid van een zelfstandig bestaan. Als de tijd daarvoor nog niet rijp is en het Rijk nog moet beschikken over de gemeentelijke ontvangsten, dan zij dat zo. Maar men zegge aan de hand van het wetsontwerp niet: het doel is bereikt.

De consequentie van te weinig geven is eerst de circulaire en dan de regeringscommissaris. Dat stelsel is voor de bureaucratie geenszins een schrikbeeld. Integendeel. Maar het is de dood voor het gemeentelijk leven en het burgerschap.

Rotterdam.

J. HASPER.

AANTEKENING.

GELDSANERING EN ECONOMISCH HERSTEL IN DE SOVJET-UNIE.

De Russische geldsanering, op 14 December jl. officieel aangekondigd, moet, aldus „The Economist”¹⁾, worden gezien als een onderdeel van de anti-inflationaire campagne, welke de Sovjet-autoriteiten reeds geruime tijd voeren. Met name gedurende 1946 en 1947 werd scherpe strijd tegen het inflatiegevaar geleverd; waarbij het probleem tegelijkertijd van de goederen- en de geldzijde werd aangepakt: het goederenaanbod werd verruimd, de loon- en prijspolitiek was duidelijk deflationair. Succes bleef niet geheel uit; de prijzen op de zgn. „vrije” markten en in de „commerciële” winkels van de Staat vertoonden een voortdurende daling. In 1944 waren de „commerciële” prijzen naar schatting nog ongeveer 40 à 50 maal zo hoog als de prijzen van gerantsoeneerde goederen (N.B. deze spanning betrof dezelfde categorieën van goederen, die zowel zonder als met bon konden worden gekocht); in 1946 lag de eerstgenoemde groep nog „slechts” 3 à 6 maal zo hoog als laatstgenoemde. In de loop van 1946 vond verdere verlaging der „commerciële” prijzen plaats, zodat ze aan het einde van het jaar ongeveer 50 pCt lager waren dan aan het begin. Anderzijds werden echter de uiterst lage prijzen der gerantsoeneerde artikelen in September 1946 met 200 tot 300 pCt verhoogd.

De op 14 December jl. aangekondigde maatregelen gaan verder dan enkel het terrein der prijspolitiek. Zij omvatten nl.: 1. een project tot sanering van het geldwezen; 2. afschaffing van de rantsoenering en 3. een nieuwe loon- en prijspolitiek. De beide belangrijkste doeleinden van deze maatregelen zijn het wegnemen van overtollige koopkracht en het herdistribueren van de overblijvende koopkracht in overeenstemming met de sociaal-politieke eisen van de herstelperiode. Het is duidelijk, dat de besluiten van 14 December 1947 een poging tot radicale beëindiging van de anti-inflatiecampagne betekenen; zij houden daardoor echter tevens met de toekomst rekening.

Deze strekking der nieuwe maatregelen komt o.a. naar voren bij kennisneming van de volgende technische details. Het ernstigst worden de houders van kasvoorraden ge-

troffen: 10 oude roebels zijn inwisselbaar tegen 1 nieuwe. Deposithouders komen er beter af: beneden een bedrag van 3.000 roebels worden hun saldi niet door de sanering getroffen; voor bedragen daarboven geldt de verhouding 2 of 3 tegen 1. Voorts zullen lopende rekeningen van coöperaties en kolchozen op een zodanige manier rekendkundig worden bewerkt, dat de betrokken instellingen 20 pCt van hun nominale activa verliezen.

Voor een goed begrip van de consequenties van dit programma dient men twee dingen in het oog te houden.

In de eerste plaats is het aantal individuele deponthouders in de Sovjet-Unie slechts gering. „The Russians are still a cash-minded people”. Voor de grote massa gaat dus $\frac{9}{10}$ van de koopkracht verloren, en het is deze drastische inkrimping der circulatie, die gemaakt heeft, dat de autoriteiten de afschaffing der rantsoenering hebben aangedurfd. In de tweede plaats waren, als gevolg van de oorlogsomstandigheden, de kassaldi voor verreweg het grootste gedeelte opgehoopt in handen van het agrarische deel der bevolking, zodat — hoewel natuurlijk ook de stedelingen worden getroffen — de geldsanering een herdistributie van koopkracht tot gevolg heeft, ten gunste van de stedelijke bevolking.

Met dit laatste hangt de nieuwe loon- en prijspolitiek ten nauwste samen: De officiële bekendmaking van 14 December jl. zegt, dat „the wages of workers and employees as well as the incomes of peasants from deliveries to the State, and other earned incomes of all sections of the population, will not be affected by the reform. They will be paid in the new currency at the previous rates”. De differentieële schalen van lonen en salarissen — in het begin van 1947 scherper ingesteld op prestatiebeloningen — blijven bestaan. De geldsanering, aldus „The Economist”, zal het systeem van „incentive wages” waarschijnlijk effectiever maken dan tot nu toe het geval was.

Deze conclusie is natuurlijk niet te trekken zonder de nieuwe prijsstructuur in aanmerking te nemen. Op dit gebied is de situatie deze, dat — terwijl tot 14 December jl. twee prijsniveaux van kracht waren: prijzen van gerantsoeneerde en aan prijsbeheersing onderworpen goederen en „commerciële” prijzen — thans de „commerciële” prijzen volledig zijn afgeschaft. Het belangrijkste element in de Russische prijsstructuur vormt thans de indeling van het land in 3 zônes: de gebieden, die onder Duitse bezetting hebben gestaan (zône I), Moskou en Leningrad (zône II) en de kuststreken in het Noorden en het Verre Oosten (zône III). In elk dezer 3 zônes bestaat verschil in de prijzen van levensmiddelen: deze zijn het laagst in zône I, het hoogst in zône III, het grootste verschil belooft 10 à 15 pCt. Deze indeling neemt echter niet weg, dat in het algemeen door de afschaffing der „commerciële” prijzen de trekkers van vaste inkomens hun positie door de sanering zien versterkt²⁾. Daar staat tegenover, dat, zoals boven reeds vermeld, de prijzen in de gerantsoeneerde sector in September 1946 met 200 tot 300 pCt werden verhoogd. De conclusie van „The Economist” is, dat „on balance, the position of workers and employees has considerably improved, though their standard of living is still low”. Echter, de geschoolde en de Stachanowarbeiders zullen thans wellicht in staat zijn zich beter te voeden en te kleden dan hun Britse collega's.

Het systeem van „incentives” heeft in de Sovjet Unie in elk geval een versterking ondergaan. Dit staat in nauw verband met de onlangs ingezette campagne om het huidige vijfjarenplan in vier jaren ten uitvoer te leggen.

Zullen de nieuwe maatregelen effectief zijn? Dit hangt in hoge mate af van de mate, waarin de Regering er in zal slagen om het nieuwe prijspeil te stabiliseren, en dit hangt weer ten nauwste samen met de toevoer van consumptiegoederen naar de coöperatieve en overheidswinkels en de

¹⁾ In een tweetal artikelen onder de titel „Stalin's switch in social policy” in de nummers van 20 en 27 December 1947.

²⁾ In dit verband kan worden opgemerkt, dat het verwarrend is om de maatregelen t.a.v. de roebel met „devaluatie” aan te duiden; door de daling van de prijzen in verhouding tot de lonen is de interne koopkracht van de roebel immers juist gestegen.

mate van efficiency van de door de Overheid gecontroleerde handel. In de loop van 1946 zijn ongeveer 100.000 nieuwe staats- en coöperatieve winkels in Rusland geopend; hiermede is een netwerk geschapen, waarmede de Overheid haar prijspolitiek zal moeten doorzetten. Een tweede punt van groot belang voor het welslagen der monetaire sanering is de reactie der agrarische bevolking. Deze is nog niet zeker; aan de boeren is echter reeds veel wind uit de zeilen genomen, doordat met de sanering is gewacht totdat het agrarisch seizoen, inclusief de aflevering der agrarische producten aan de Regering, was beëindigd. Inmiddels heeft de Regering de boeren verzekerd, dat hun inkomsten uit de volgende oogst niet door financiële maatregelen zoals de huidige zullen worden gereduceerd.

De Russische Regering, aldus „The Economist”, heeft tot nu toe uitstekend weten te manoeuvreren tussen de twee belangrijkste klassen der Sovjet-samenleving: arbeiders en boeren. Zij heeft in het verleden verschillende malen het accent moeten verplaatsen. „The pro-muzhik policy has, as a rule, been of a rightish shade. Policies favouring the industrial workers have had a leftish colouring. At present, social policy has steered leftwards”.

INTERNATIONALE NOTITIES.

HET AMERIKAANSE PRIJSPEIL.

Een van de grootste „verrassingen” van het jaar 1947 is geweest, aldus „The Investors' Chronicle” van 3 dezer, dat de prijzen op de verschillende goederenmarkten bij voortdurend hoog zijn gebleven. Dit zouden bij het begin van 1947 slechts weinigen hebben durven voorspellen. Echter, er waren ook slechts weinigen, die konden voorzien: 1. dat in de Verenigde Staten in plaats van de dreigende depressie het volume der productie met 5 pCt zou toenemen; 2. dat de weersomstandigheden zo ongunstig voor Europa zouden uitvallen; 3. dat Minister Marshall in Juni jl. zijn aanbod tot hulp aan Europa zou doen: De invloed van het Marshall-plan, zo zegt het blad, blijkt uit het feit, dat de Amerikaanse groothandelsprijzen in de tweede helft van 1947 met 10 pCt stegen, tegenover slechts 4 pCt in de eerste helft.

Deze prijsbeweging betekent voor Europa stijgende kosten van levensonderhoud. Bovendien rijst de vraag, in hoeverre het Amerikaanse volk bereid zal blijken, gezien de stijgende prijzen ook binnen de Verenigde Staten, President Truman's plan goed te keuren en in hoeverre de hulp aan Europa, zo al beschikbaar, zal worden gereduceerd door verdere prijsstijging. De Amerikaanse Regering hoopt zichtbaar op het verkrijgen van verstrekkende bevoegdheden uit de handen van het Congres. Maar het is de vraag, of het Witte Huis in staat zal zijn de Amerikaanse economie zodanig te reguleren, dat lopende consumptie plus nieuwe investeringen plus het voorgenomen exportvolume kunnen worden gedekt door de lopende productie. Belangrijk is in dit verband, of de nieuwe investeringen voort zullen gaan op dezelfde voet als in 1947. Het is niet onmogelijk, dat de eerste belangrijke fase van na-oorlogse heruitrusting en ont-plooiing zijn einde nadert. Als alternatief, zo zegt het blad, zou wellicht de klassieke rem van een hoge interestvoet kunnen worden toegepast.

Merkwaardigerwijs maakt „The Investors' Chronicle” elders in hetzelfde nummer, zonder verwijzing naar het bovenstaande op de volgende manier melding van het Engelse handelsverdrag met Rusland: „The call made by Europe on North America for foodstuffs will be sensibly diminished by the release of 750.000 metric tons of coarse grains from behind the iron curtain between now and September”. Deze hoeveelheid is groter dan het kwantum soortgelijke granen (gerst, maïs en haver) die in het afgelopen jaar uit het Westelijk Halfrond in het Verenigd

Koninkrijk zijn geïmporteerd. Het is waar, dat Engeland de Russische leveranties moet betalen met machinerieën e.d., die anders dollars hadden kunnen opbrengen; Engeland's verplichtingen lopen echter over een twee à drie jaar langere periode dan de Russische. „Nobody”, aldus het blad, „can gainsay the far-reaching importance of bringing Russia again into the sphere of international trade. Nobody can deny, on the other hand, that Russian policy and performance since the end of the war have been full of disappointments for the outside world”.

DE BETEKENIS VAN DE BRITSE STEENKOOLOUITVOER.

Engeland is in staat om door middel van de uitvoer van steenkool zijn handelspositie met de West-Europese landen te verstevigen, meent „The Economist” van 27 December jl. Men verwacht, dat dit jaar ongeveer 10 miljoen ton steenkool voor uitvoer ter beschikking zal komen, waarvan 7 miljoen ton bestemd zal zijn voor de zestien, aan het Marshall-plan deelnemende staten. Het productiegebied in Engeland, dat een overschot heeft, bevindt zich aan de Noord-Oostkust, zodat de landen van N.W.-Europa hier waarschijnlijk het meeste voordeel van trekken. Daar de Ruhr-productie nog altijd beneden de vooroorlogse ligt, zal de vraag van Europa voorlopig het Engelse aanbod nog verre overtreffen; de enige van belang zijnde concurrerende aanbieders zijn de Verenigde Staten en Polen.

De officiële exportprijs, vanaf 75 sh per ton naar gelang van de kwaliteit, is inderdaad hoog, maar de vrachtprijzen mede beschouwd, is de Engelse steenkool nog altijd goedkoper en ook van betere kwaliteit dan de Amerikaanse aan Europa geleverde steenkool. Bovendien — zo betoogt het blad verder — vraagt Engeland geen betaling in dollars maar in producten van het kopende land zelf, zoals hout en houtpulp van Zweden, staal, zink en koper van België en de Belgische Congo. Ruil van deze goederen voor steenkool betekent dus een besparing van dollars, zowel voor Engeland als voor de andere handelspartners.

Zo zal bijv. deze maand aan Denemarken en aan ons land een aanbod worden gedaan in ruil voor voedsel. Indien de Britse kolenleveranties zich niet verder uitstrekken dan tot West-Europa, zal de helft van de vooroorlogse hoeveelheid kunnen worden geleverd — in elk geval, zo zegt „The Economist”, zal de minimumhoeveelheid theoretisch gesproken in de buurt van $\frac{1}{3}$ van het cijfer voor 1938 liggen. Een moeilijkheid voor de Engelse Regering doet zich voor bij de vaststelling van de prioriteit van de aangeboden goederen; bijv. 10.000 ton houtpulp worden aangeboden door Zweden en 50.000 ton boter door Denemarken. Na vastgesteld te hebben wat het meest dringend nodig is, moet men het punt zien te vinden, waarop men grondstoffen bijv. gaat achterstellen bij voedsel, teneinde een optimale bevrediging te bereiken.

Sommige landen in Europa hebben voor de komende maanden al Amerikaanse steenkool gekocht; andere hebben handelsovereenkomsten aangegaan met Polen, zodat hun vraag naar Britse steenkool niet effectief zal zijn alvorens de voorraden aangevuld moeten worden of de overeenkomsten hernieuwd. Afgezien van herstel van prestige, ligt het belangrijkste voordeel voor Engeland van de hervatting van de steenkooluitvoer in de mogelijkheid van het heropenen van meer normale handelsrelaties met Europa, waardoor tegelijkertijd het Europese herstel wordt bevorderd. „As Europe's largest single market, Britain is in a position to improve the prospects of multi-lateral trade by means of bilateral negotiations”.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De grote chartale geldbehoefte, welke zich vrijwel steeds bij de jaarwisseling voordoet, deed ook thans haar invloed gevoelen. De bankbiljettencirculatie had reeds op 29

December jl. de f 3 milliard overschreden, en vermoedelijk heeft zij alsnog een verdere stijging ondergaan. Hoewel de banken over het algemeen met het oog op de jaarultimo, dat is dus tevens vrijwel steeds de balansdatum, vrij ruime voorzieningen hadden getroffen, onderging de callgeldrente toch nog een stijging tot $\frac{3}{4}$ pCt, terwijl in de laatste dagen van het jaar de handel in schatkist-promessen nagenoeg geheel stagneerde door gebrek aan vraag. Niettemin wijst de geringe stijging van de daggeldkoers op het relatief gemakkelijk overwinnen van de met de jaarwisseling verbonden geldmarktspanningen. Aan het einde der week werd driemaandspapier tegen $1\frac{5}{16}$ pCt gevraagd. Julipromessen waren tegen $1\frac{3}{8}$ pCt gevraagd, terwijl het langer lopende papier tegen $1\frac{1}{2}$ pCt was aangeboden.

De modaliteiten der investeringscertificaten, welke ten laste van optierekeningen kunnen worden gekocht, zijn thans ook bekend gemaakt, tezamen met de mededeling, dat per 2 Januari 1948 de afwikkelingsbepalingen der geldzuivering in werking treden. De investeringscertificaten zullen een rente dragen van 3 pCt en een looptijd hebben van uiterlijk 20 jaren, waarbij de delging door gelijke jaarlijkse aflossingen in de laatste 10 jaren zal plaatsvinden. De voorwaarden van deze staatsobligaties, welke in een periode van 5 jaren geleidelijk verhandelbaar zullen worden gesteld, lijken onder de huidige verhoudingen niet ongunstig. Dit laatste is van belang, omdat vermoedelijk een vrij groot aanbod van hen, die weer over geld wenssen te beschikken, zal moeten worden verwerkt. Voor institutionele beleggers lijkt dit papier met middelmatig lange looptijd niet onaantrekkelijk. De koersen van deze investeringscertificaten, welke uiteraard niet gebruikt kunnen worden voor aanslagen in de V.A.B. en de Vermogensheffing ineens, zullen vermoedelijk wel in nauw verband komen te staan met de koersvorming op de staatsfondsenmarkt in het algemeen. Het lijkt een niet al te gewaagde speculatie, dat de nader aan te wijzen effecten, welke met tegoe op optierekening zullen kunnen worden verkregen, wel in de eerste plaats staatsfondsen zullen zijn. De hieruit resulterende koerssteun voor deze staatsobligaties zal dan waarschijnlijk indirect de koersen der investeringscertificaten ten goede komen.

Het aanbod in claims Koninklijke, dat in de afgelopen week vooral van buitenlandse zijde, moest worden op-

genomen, leidde slechts tot een zeer bescheiden prijsdaling van f 856 tot f 849. Voor het overige vertoonden de koersen voor alle rubrieken, met name op de eerste beursdag in het nieuwe jaar een zeer behoorlijke stijging. Herbeleggingsvraag van buitenlandse zijde voor het provenu der verkochte claims Koninklijke schijnt hierbij wel één van de motorische krachten te zijn geweest.

	24 Dec. 1947	2 Jan. 1948
A.K.U.	170 $\frac{1}{2}$	175 $\frac{1}{2}$ G.B.
v. Berkel's Patent	110 $\frac{1}{2}$	118
Lever Bros. Unil. C.v.A.	289 $\frac{1}{2}$	289 $\frac{1}{2}$
Philips G.b.v.A.	337	354 G.B.
Koninklijke Petroleum	285 $\frac{1}{2}$	286
H.A.L.	206 $\frac{1}{2}$	223
N.S.U.	196 $\frac{1}{2}$	177 $\frac{1}{2}$ ¹⁾
H.V.A.	207 $\frac{1}{2}$	224 $\frac{1}{2}$ G.B.
Deli Mij. C.v.A.	156 $\frac{1}{2}$	165
Amsterdam Rubber	141 $\frac{1}{2}$	154 $\frac{1}{2}$

¹⁾ Ex dividend.

DE NEDERLANDSCHE BANK. Verkorte balans op 5 Januari 1948.

Activa.											
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>—</td> <td>¹⁾</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>2.000.000,—</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Agentsch.</td> <td>5.000,—</td> <td></td> </tr> </table>	Hoofdbank f	—	¹⁾	Bijbank	2.000.000,—		Agentsch.	5.000,—		f 2.005.000,— ¹⁾
Hoofdbank f	—	¹⁾									
Bijbank	2.000.000,—										
Agentsch.	5.000,—										
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j. art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		—									
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		2.000.000.000,—									
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>142.504.577,84 ¹⁾</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>688.396,91</td> </tr> <tr> <td>Agentsch.</td> <td>7.973.087,24</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	142.504.577,84 ¹⁾	Bijbank	688.396,91	Agentsch.	7.973.087,24				
Hoofdbank f	142.504.577,84 ¹⁾										
Bijbank	688.396,91										
Agentsch.	7.973.087,24										
Op effecten, enz.	f 150.564.881,14 ²⁾										
Op goederen en celen	601.180,85										
		f 151.166.061,99 ²⁾									
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—									
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—									
Munt en muntmateriaal:											
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 608.372.454,31										
Zilveren munt, enz.	2.558.303,08										
		f 610.930.757,39									
Papier op het buitenland	f 172.971.000,—										
Tegoe bij correspondenten in het buitenland	67.742.350,27										
Buitenlandse betaalmiddelen	5.089.027,21										
		f 245.805.377,48									
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen		81.244.977,46									
Gebouwen en inventaris		3.500.000,—									
Diverse rekeningen		85.218.088,64									
		f 4.679.870.262,96									
Passiva.											
Kapitaal	f 20.000.000,—										
Reservefondsen	12.452.579,46										
Bijzondere reserves	32.247.868,69										
Pensioenfondsen	16.851.353,12										
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	124.977.970,—										
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	3.005.753,095,—										
Bankassigaties in omloop	82.136,61										
Rekening-courant saldo's:											
's Rijks Schatkist	f 716.462.963,04										
Geblokkeerde saldo's van banken	51.309.030,46										
Geblokkeerde saldo's van anderen	41.997.536,54										
Vrije saldo's	513.505.809,65										
		f 1.323.275.339,69									
Diverse rekeningen		14.229.920,39									
		f 4.679.870.262,96									

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK. (Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoe bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec.'46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
24 Nov.'47	591.791	181.514	76.504	23	151.098
1 Dec.'47	611.087	184.291	70.511	6	154.075
8 " '47	610.807	181.941	83.817	6	148.249
15 " '47	610.849	184.131	69.479	5	148.316
22 " '47	610.885	178.579	90.758	5	159.379
29 " '47	610.898	180.770	85.394	5	160.135
5 Jan.'48	610.931	172.974	72.831	2.005	151.166
Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec.'46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
24 Nov.'47	2.877.864	804.569	87.073	38.328	506.267
1 Dec.'47	2.942.935	713.290	92.089	43.712	545.387
8 " '47	2.917.724	761.269	140.868	41.308	484.019
15 " '47	2.903.344	742.923	150.723	43.420	498.415
22 " '47	2.961.017	711.853	157.358	37.625	502.957
29 " '47	3.010.488	703.999	94.414	34.270	533.327
5 Jan.'48	3.005.753	716.463	51.309	41.998	513.506

STAAT Ia.

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN ¹⁾.
Boekingstijdvak 1946/47. Directe Belastingen.

× f 1.000

Benaming der middelen	1 Jan. 1946 t/m ult. Dec. 1946	Jan. 1947	Febr. 1947	Mrt 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Aug. 1947	Sept. 1947	Oct. 1947	Nov. 1947	Totaal 1 Jan. 1946 t/m ult. Nov. 1947	Raming 1946
A. Voor het Rijk:														
Inkomstenbelasting	164.910	72.365	77.392	69.905	61.340	51.385	54.209	52.282	44.751	49.932	74.790	87.057	860.318	890.000
Vermogensbelasting	21.322	8.969	9.836	8.133	5.245	3.717	3.129	1.872	1.218	1.177	1.034	1.690	67.342	100.000
Winstbelasting	3.586	— 18	— 6	— 7	— 102	— 403	— 944	—	—	—	—	—	2.106	—
Vennootschapsbelasting	55.609	343	— 191	— 318	— 605	— 175	— 3.246	—	—	—	—	—	51.417	115.000
Vernog.bel. voor lichamen	10.374	18	— 18	— 19	— 10	— 33	— 299	—	—	—	—	—	10.013	33.000
Totaal	255.801	81.677	87.013	77.694	65.868	54.491	52.849	54.154	45.969	51.109	75.824	88.747	991.196	1.138.000
B. Voor het Gemeentefonds:														
Grondbelasting	25.164	510	86	676	— 16	— 17	— 91	— 9	—	—	—	—	26.309	23.000
Personele bel.	4.504	3.493	2.531	2.813	2.145	1.989	1.189	1.024	1.270	— 101	— 95	—	20.762	15.000
Ondernemingsbelasting	23.074	5.523	6.931	5.677	5.820	3.624	4.036	3.543	3.763	3.873	4.465	7.142	77.471	30.000
Totaal	52.742	9.526	9.548	9.166	7.949	5.596	5.134	4.564	5.033	3.772	4.370	7.142	124.542	68.000

¹⁾ Deze statistiek sluit aan bij die, opgenomen in „E.-S.B.“ van 10 December 1947, blz. 997.

STAAT Ib.

Boekingstijdvak 1947/48. Directe Belastingen.

× f 1.000

Benaming der middelen	Jan. 1947	Febr. 1947	Mrt 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Aug. 1947	Sept. 1947	Oct. 1947	Nov. 1947	Totaal 1 Jan. 1947 t/m ult. Nov. 1947	Raming 1947
A. Voor het Rijk:													
Inkomstenbelasting	—	—	—	6	—	9	297	65	102	71	938	1.488	570.000 ^{*)}
Vermogensbelasting	—	—	—	1	—	14	6	2	1	167	6	197	91.500 ^{*)}
Winstbelasting	—	5	45	27	1.805	956	2.040	— 139	967	359	— 997	5.068	—
Vennootschapsbelasting	7.264	8.028	9.070	13.497	7.242	12.083	17.964	6.131	6.030	10.357	13.240	110.906	140.000
Vernog.bel. voor lichamen	654	402	479	1.274	727	839	1.715	382	636	1.064	2.483	10.655	16.000 ^{*)}
Totaal	7.918	8.435	9.594	14.805	9.774	13.901	22.022	6.441	7.736	12.018	15.670	128.314	817.500
B. Voor het Gemeentefonds:													
Grondbelasting	—	—	186	7.415	5.341	4.929	2.071	804	2.139	2.665	188	25.738	23.000
Personele belasting	—	—	—	495	18	342	1.930	227	1.179	1.679	1.972	5.057	21.000
Ondernemingsbelasting	—	9	12	—	—	—	—	344	1.585	1.460	6.522	40.000	—
Totaal	—	9	198	7.910	5.359	5.271	4.001	1.375	3.645	5,929	3.620	37.317	84.000

STAAT II.

Kalenderjaar 1947. Overige middelen.

× f 1.000

Benaming der middelen	Jan. 1947	Febr. 1947	Maart 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Aug. 1947	Sept. 1947	Oct. 1947	Nov. 1947	Totaal 1 Jan. 1947 t/m ult. Nov. 1947	Raming 1947 ^{*)}
Loonbelasting	52.280	38.057	20.013	58.278	36.381	16.283	62.475	39.256	16.225	62.042	39.252	440.542	400.000
Dividendbelasting	2.602	543	932	1.314	2.220	1.453	2.547	9.736	5.083	2.682	1.150	30.262	15.000
Commissarissenbelasting	350	220	96	222	95	117	521	446	46	603	204	2.920	2.000
Vereveningsheffing	20.960	13.960	8.774	21.176	12.467	6.548	22.317	15.772	6.631	25.835	16.136	170.576	160.000
Voorheffing op i.h. buitenland geaccumuleerde inkomsten	25	123	83	139	438	74	35	78	40	— 101	122	1.056	2.000
Superdividendbelasting	23	—	20	—	—	—	8	—	—	—	31	82	memorie
Herkapitalisatiebelasting	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	memorie
Rechten op de invoer	5.435	3.074	4.186	7.774	5.190	3.503	4.443	5.413	5.794	6.073	5.987	56.872	53.000
Statistiekrecht	274	170	423	635	546	379	730	507	543	718	564	5.489	4.500
Bijzondere wijnbelasting	26	17	52	68	37	23	53	31	66	91	83	547	400
Accijns op zout	133	140	1.128	454	42	122	207	200	285	481	347	3.539	7.000
Accijns op gedistilleerd	4.122	4.866	4.415	4.542	4.779	5.215	6.401	6.574	6.798	7.883	6.493	62.088	52.000
Accijns op bier	1.646	2.232	1.264	1.435	2.772	2.468	2.425	3.221	3.916	2.273	3.053	26.705	25.000
Accijns op suiker	4.960	8.550	5.153	4.179	4.402	5.161	5.207	4.151	4.574	6.244	4.488	57.069	57.000
Accijns op tabak	11.513	8.355	12.637	8.634	12.263	13.724	14.685	13.889	13.989	16.613	10.478	136.780	130.000
Accijns op wijn	40	51	186	50	108	181	59	13	286	48	81	1.103	1.000
Belasting op gouden en zilveren werken	70	74	79	74	78	82	81	72	72	93	91	866	800
Omzetbelasting	45.656	40.283	25.631	47.047	37.855	21.688	54.621	43.938	29.441	80.311	56.011	482.482	457.000
Rechten v. zegel ^{*)}	964	605	1.298	1.223	1.331	859	2.155	1.234	1.300	1.510	1.760	14.239	12.000
Rechten van registratie	2.191	1.051	1.455	1.533	1.752	1.719	2.177	2.037	1.696	1.865	3.051	20.527	20.000
Rechten van successie enz.	5.304	6.515	5.916	5.993	5.918	5.945	6.156	5.584	5.121	7.361	7.549	67.362	60.000
Motorrijtuigenbelasting	1.777	1.657	2.236	4.095	2.968	2.670	2.603	2.021	2.472	2.356	1.932	26.787	23.000
Totaal	160.351	130.543	95.977	168.865	131.642	88.214	189.906	154.173	104.378	224.981	158.863	1.607.893	1.481.700

^{*)} Hieronder begrepen zegelrecht, nota's van makelaars en commissionairs in effecten^{*)} Herziene raming.

Opbrengst van de buitengewone middelen.

× f 1.000

Benaming der middelen	Jan. 1947	Febr. 1947	Maart 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Aug. 1947	Sept. 1947	Oct. 1947	Nov. 1947	Totaal t/m ult. Nov. 1947	Raming 1947
Vermogensaanwasbelasting	—	—	35	3.137	3.405	5.330	17.253	12.312	14.594	17.778	13.093	86.937	memorie 1)
Vermogensheffing ineens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	memorie 2)

1) De totale opbrengst is geraamd op f 3.500 miljoen; een afzonderlijke raming voor 1947 heeft niet plaats gehad.
 2) De totale opbrengst is geraamd op f 1.600 miljoen; een afzonderlijke raming voor 1947 heeft niet plaats gehad.

STAAT III.

Kalenderjaar 1947.

Zekerheidsstellingen.

× f 1 miljoen

T/m Dec. 1945	Geind gedurende de maand	Geind t/m einde van de maand	Nog te innen per einde v. d. mnd	Afgeschreven van geindende v. d. mnd	Totaal geind + nog in te vorderen t/m einde v. de maand	Totaal afgeschreven t/m einde v. de maand
Jan. t/m Dec. 1946	—	600	576	—	1.176	15
Jan. 1947	953	1.553	729	112	2.282	127
Febr. 1947	47	1.600	675	9	2.275	136
Mrt 1947	45	1.645	643	9	2.288	145
April 1947	30	1.675	635	11	2.310	156
Mei 1947	31	1.706	619	17	2.325	173
Juni 1947	31	1.737	604	27	2.341	200
Juli 1947	19	1.756	590	28	2.346	228
Aug. 1947	22	1.778	578	37	2.356	265
Sept. 1947	20	1.798	560	29	2.358	294
Oct. 1947	16	1.814	551	42	2.365	336
Nov. 1947	18	1.832	535	51	2.367	387
Dec. 1947	20	1.852	521	64	2.373	451

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.

I. Directe belastingen.

Deze staten vermelden de vorderingen, welke ontstaan door het opleggen van voorlopige en definitieve aanslagen door de belastingdienst (debiteurenadministratie).

Het belastingtijdvak 1946/47 loopt bijv. voor de inkomstenbelasting van 1 Januari 1946 t/m 31 December 1947. Normaliter worden gedurende de eerste 12 maanden hiervan voorlopige aanslagen over 1946 geboekt, gedurende de laatste 12 maanden definitieve aanslagen over 1946 (vandaar de vergelijking van bijv. 1946/47 met raming 1946 en bijv. 1947/48 met raming 1947).

Voor andere belastingen loopt het boekingstijdvak 1946/47 van 1 Januari 1946 t/m 30 Juni 1947.

II. Overige middelen.

De staten vermelden het werkelijk in elke maand ontvangen bedrag (kasadministratie).

Bij omzetbelasting, loonbelasting en vereveningsheffing vindt de afdracht per kwartaal plaats (dus bijv. in Januari 1947 van de belasting over de omzet resp. uitbetaalde lonen van het 4e kwartaal van 1946).

III. Zekerheidsstellingen.

Dit zijn bedragen, die, vrijwillig of verplicht, door belastingplichtigen bij de ontvangers der belastingen zijn gedeponerd. Zij dienen als vooruitbetaling op nog niet opgelegde aanslagen in bestaande belastingen en toekomstige aanslagen in vermogensaanwasbelasting en vermogensheffing.

De staten vermelden zowel de opgelegde zekerheidsstellingen als de betalingen daarop (dus zowel debiteuren- als kasadministratie) en voorts nog de afschrijvingen, die op de zekerheidsstellingen wegens de opgelegde aanslagen plaatsvonden.

Zie voor uitvoeriger toelichting de aantekening: „Opbrengst der Rijksmiddelen” in „E.-S.B.” van 28 Mei 1947, blz. 432.

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
4 Dec. 1947	21.418	20.734	251	22.120
11 Dec. 1947	21.451	20.767	252	21.985
18 Dec. 1947	21.469	20.786	250	22.657

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Memberbanks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
4 Dec. 1947	24.706	19.280	1.256	17.039
11 Dec. 1947	24.761	49.057	934	17.132
18 Dec. 1947	24.823	19.148	616	17.581

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
6 Dec. 1947	5.241,6	118,6	207,7	49,2	4.147,6	1.167,1
15 Dec. 1947	5.255,3	112,4	229,8	49,3	4.144,7	1.215,2
23 Dec. 1947	5.256,5	104,0	299,8	49,4	4.320,5	1.091,5

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

(in miljoenen guldens).

Actief data	15-12-'47				22-12-'47				29-12-'47				5-1-'48			
	15-12-'47	22-12-'47	29-12-'47	5-1-'48	15-12-'47	22-12-'47	29-12-'47	5-1-'48	15-12-'47	22-12-'47	29-12-'47	5-1-'48	15-12-'47	22-12-'47	29-12-'47	5-1-'48
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	—	—	—	2,0 ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wissels, schatlistpapier en schuldbrieven door de Bank gekocht	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0
Beleningen	148,3 ²⁾	159,4 ²⁾	160,1 ²⁾	151,2 ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Voorschotten aan het Rijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Munt en muntmateriaal:																
Gouden munt en gouden muntmateriaal	608,4	608,4	608,4	608,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zilveren munt, enz.	3,5	2,5	2,5	2,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papier op het buitenland	184,1	178,6	180,8	173,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	64,5	85,7	80,3	67,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buiteni. betaalmiddelen	5,0	5,0	5,1	5,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	80,4	80,5	80,8	81,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gebouwen en inventaris	3,5	3,5	3,5	3,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diverse rekeningen	73,8	78,1	85,2	85,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	4.670,5	4.701,7	4.706,7	4.679,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

2) Waarvan aan Ned.-Indië (Wet van 15-3-'33 Staatsblad no. 99)

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

145,7	147,6	149,9	149,2
-------	-------	-------	-------

Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V.

gevestigd te IJmuiden

4 % obligatielening 1938, oorspr. groot f 4.000.000.—

Ondergetekende bericht, dat de vennootschap-debitrice besloten heeft bovengenoemde lening te vervangen door een onderhandse lening van lager rente-type. Mitsdien zal, onder gebruikmaking van de aan de debitrice in art. 3, al. 6, der trustacte verleende bevoegdheid, per 1 April 1948 tot algehele vervroegde aflossing van het restant der lening ad f 2.640.000.— worden overgegaan. De nog uitstaande obligaties, voorzover niet reeds uitgeloot, zijn, voorzien van de nog niet verschenen coupons, van 1 April 1948 af à pari plus 4 maanden lopende rente, totaal met f 1013.33, betaalbaar bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V., De Twentsche Bank N.V. en De Rotterdamsche Bank N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.

Amsterdam, 30 December 1947.

N.V. CENTRALE TRUST COMPAGNIE.

Mondelinge cursussen

NED. en IND. RECHT cand.
doct.

M.O. ECONOMIE

M.O. STAATSINRICHTING

De cursussen worden gegeven te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage; Economie bovendien te Arnhem, Eindhoven, Groningen, Haarlem, Heerlen, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Tilburg en Utrecht.

Prosp. en inl. Instituut voor Sociale Wetenschappen,
Wassenaarseweg 39 k, Den Haag, Telefoon 775382

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Verschenen de
derde en tevens laatste aflevering van 1947

UIT DE INHOUD:

Conjuncturele toestand van Nederland, Indonesië, België, Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Noorwegen.

De geld- en kapitaalmarkt; het goedkope geld.

De ontwikkeling van de prijsstructuur in Nederland.

Jaarabonnement 1948 (4 afleveringen): Voor abonné's „E.-S.B.” f 5.—; Afzonderlijke abonnementen f 6.50.

★ Voor belangstellenden zijn nog beschikbaar de 3 afleveringen, welke in 1947 verschenen (Prijs voor abonné's „E.-S.B.” f 4.—; voor niet op de „E.-S.B.” geabonneerden f 6.—).

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 15 Jan. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Beschikbare krachten

Gerepatrieerd, energiek, representatief

academicus

35 jaar, ongehuwd, biedt zijn kennis en veelzijdige ervaring aan voor leidende positie in binnen- of buitenland (ook tropen), al of niet in zijn „vak” (chemie). Liefst daar, waar t.z.t. opnemings in Directie mogelijk is. Prima referenties en psychotechnisch rapport. Zaken en personen van standing, die een intelligent en betrouwbaar werker met brede ontwikkeling en initiatief passend willen waarden, wordt verzocht te schrijven onder no. ESB 1100, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Mr in de rechten

35 jaar; op hoofd- en bijkantoor van grote bankinstelling zowel theoretisch als praktisch volledig opgeleid, zoekt passende werkkring in handel of industrie. Br. onder no. ESB 1095, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Overheidsinstelling, nauw contact hebbende met buitenlandse handel, vraagt voor spoedige indiensttreding een

algemeen ontwikkelde flinke kracht

voor de dagelijkse leiding van een uitgebreide administratieve afdeling, alsmede een

chef voor een harer beheersafdelingen

economisch en commercieel behoorlijk onderlegd, goed stylist. Sollicitaties te richten tot de Centrale Personeelsdienst, Binnenhof 4, 's-Gravenhage, onder motto: L/AC-51.

Bij de afdeling

ORGANISATIE EN EFFICIENCY

van een grote overheidsinstelling kunnen geplaatst worden

bedrijfseconomisch en administratief geschoolde deskundigen

Brieven met foto en volledige inlichtingen omtrent praktijk en opleiding, onder letters T.H.W. aan Nijgh & van Ditmar, Advertentiebureau, Rotterdam.

De Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Noord-Holland te Amsterdam vraagt per 1 Maart 1948 een

jong jurist

bij voorkeur met enige ervaring op administratief gebied. Sollicitaties in te dienen vóór 1 Februari 1948 aan het Secretariaat der Kamer voornoemd, Beursgebouw, Damrak 62a, A'dam-C.

Vacatures

De N.V. Intercommunale Waterleiding Gebied Leeuwarden, waterleidingbedrijf voor de provincie Friesland, roept sollicitanten op naar de betrekking van

administrateur

Vereisten: leeftijd 35—45 jaar; ervaring in het leiden van een bedrijfsadministratie; in het bezit van het diploma boekhouden M.O., het diploma van het Ned. Instituut van Accountants of een diploma van ongeveer gelijke betekenis; goed met personeel kunnen omgaan.

Minimum (aanvang) salaris ca. f 5700.— per jaar; herziening der bezoldigingsschaal is in voorbereiding; pensioen volgens Rijksregeling.

Eigenhandig geschreven sollicitaties, welke niet op zegel behoeven te zijn gesteld, met foto en volledige inlichtingen omtrent levensloop, genoten opleiding, behaalde diploma's, enz. vóór 1 Februari 1948 te richten aan de Directie der N.V. voornoemd, Nieuweweg no. 1 te Leeuwarden. Sollicitanten moeten bereid zijn zich te onderwerpen aan een psycho-technisch onderzoek.

De Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel roepen sollicitanten op voor de betrekking van:

I. adjunct-commies 1e klasse ter provinciale griffie

Jaarwedde f 2.700 tot f 3.600 met 6 éénjaarlijkse verhogingen van f 150. Vereisten diploma Gemeente-administratie en Gemeente-financiën.

II. adjunct-commies 2e klasse ter provinciale griffie

Jaarwedde f 2.000 tot f 2.700 met 7 éénjaarlijkse verhogingen van f 100. Vereiste diploma Gemeente-administratie. Bij ruime administratieve ervaring is aanstelling boven het minimum niet uitgesloten.

De jaarwedden worden verhoogd overeenkomstig de Rijksregelingen.

Sollicitatiestukken in te zenden binnen veertien dagen na verschijning van dit blad. Persoonlijk bezoek alleen, na oproeping.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14—18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Ook in 1948

zal de

Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.

opgericht in 1824,

U gaarne op financieel gebied van advies dienen en U behulpzaam zijn als

UW BANKIER

Verzendt per

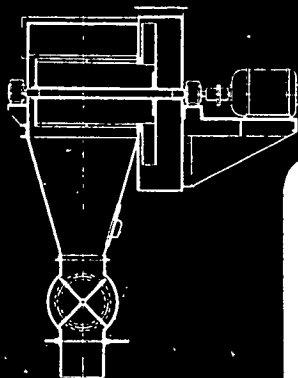
VAN GEND & LOOS

Vervoer in één hand
door 't gehele land

maximum service, minimum kosten

Uw vijand **STOF..**

ga hem te lijf

met de **B & D**
nieuwe

Rotor-stofafscheider

De gepatenteerde rotor-constructie maakt het afscheidend vermogen speciaal voor het zo bij uitstek moeilijk te verwijderen stof met een korrelgrootte van 10-40 μ bijzonder effectief. Vraag ons uitvoerige bijzonderheden.

N.V. BRONSWERK AMERSFOORT
AMSTERDAM

Afd. Becht & Dyserinck - Luchttechniek

Bauduin